

Tartalom

A CENTRUMBAN CSELÉNYI BÉLA

ESTERHÁZY PÉTER: Lószerszámтанfolyam; Egy titok (<i>miniesszé</i>)	5
CSELÉNYI BÉLA: a szeretet kockacukra; Múltba csavarodva; Bujdosó Alpár „Minden méltatásnak örvendtem, és a bírálatok nem szegték szárnyamat” – a költővel CSEKE GÁBOR beszélget	11
SZKÁROSI ENDRE: Cselnyi Gesta	21
LADIK KATALIN: Holnap este miku (<i>esszé</i>)	22
BÁTHORI CSABA: Közérzetünk tényképe (<i>esszé</i>)	30
CSELÉNYI BÉLA: anyám alszik; ember nélkül a kert; valami vészterhes; álomkép kék üveggel; a kényelem zsoltára; kiválás; lélekröppenés; elektrolízis; báb; máig hatóan; kakukktojás; hajnali égbolt úgy januárban; léleklepel	36
ABAFÁY-DEÁK CSILLAG: Nyuszi, már férfi vagy (<i>miniesszé</i>)	41
KÖLÜS LAJOS: Lelkemből megélni (<i>recenzió</i>)	44
BÁTHORI CSABA: Újszövetségi posztavantgárd (<i>laudáció</i>)	47

LYRA HUNGARICA

G. ISTVÁN LÁSZLÓ: D. Karamazov; Full tang	51
TATÁR SÁNDOR: Tudván tudva. De; Fitymálnod nem lesz miért	53
JENEI GYULA: Az amerikai nagyváros	56
SÜTŐ CSABA ANDRÁS: eleje vége	59
SZAUER ÁGOSTON: Látomás; Katedrális; Remény; Poetai harmonistica	62
KIRÁLY FARKAS: Óztláb	64
ZSILLE GÁBOR: Felnőtttal; Ez az egész	65
ACSAI ROLAND: Az <i>Alkaioszi strófák</i> ciklusból	67
SZÉKELYHIDI ZSOLT: Kék-sárga; Psalmus	68
BODA EDIT: Sarlózás; Lélekhurut; Magány; Június elején	70
SZABÓ FANNI: Érttem és ellenem; emlékek nem	72
GERTHEIS VERONIKA: hentespult	73
TIBÉLY ORSOLYA: Mi	75
HORVÁTH EVE: stációk a léthez; kompiláció	77
PÁSZTOR ANDREA: szántóföld; Kvantumállapot	79
FEHÉR KINGA: határtalanul; Liftben sosem gondolok anyámra	81
SZEDER H. RÉKA: Egyetlen réteg; Házat építeni; A tenyérjós; Transzcendencia	83
NOVÁK VALENTIN: Eltűnés; A vers	85
DICSŐ ZSOLT: Haragosra nőtt a szemöldököm	88
BÍRÓ JÓZSEF: évtizedek múltán	89

A borítóbelsőkön **BORGÓ** művei

Borító II.: A Műürlüdü most tavorózsák fölött libeg

Borító III.: Tettye-tüke

Lyra Hungarica: Béluska omlósat látott

KÖVETKEZŐ SZÁMUNK:

Centrumban Kovács István

Lyra Hungarica

CENTRUM – Cselényi Béla

CSELÉNYI BÉLA (Kolozsvár, 1955. április 4.) költő.

1974-ben érettségizett Kolozsvárott. 1969 óta ír verseket. 1974–1987 között játékgyári munkás, tejesember, majd a Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár munkatársa. 1977–1980 között a Gaál Gábor Kör titkára, majd a kör 1982-es megszűnéséig annak vezetője. 1987. december 23. óta Budapesten él. 1988-tól a Magyar Rádió Sajtóarchívumának sajtóinformatikus dokumentátora. 1989–1990 között elvégezte a MÚOSZ újságíró iskoláját. 2007-től nyugdíjba vonulásáig a Magyar Távirati Iroda munkatársa.

Művei:

Barna madár (versek), Kriterion Kiadó, 1979

Fabula rasa (versek), Dacia Kiadó, 1981

Magánbélyeg (versek), Kriterion Kiadó, 1983

Üzenek a falmikulások (versek 1982–1988), Holnap Kiadó, 1990

Évszakok gipszalkonyatban (versek), Nyomdacoop Kft, 1995

Madárbüntető (válogatott és új versek), Palatinus Kiadó, 1998

Reményfaló (versek), szerzői kiadás, 1999

Satnya Nyuszi (próza), Noran Kiadó, 2004

Gyalogvers (versek), Új Palatinus Kiadó, 2012

Órajáték bronzapával (versek), Parnasszus Könyvek, 2019

Díjai:

JAK-ösztöndíj (1988)

Soros-ösztöndíj (1998)

Artisjus Irodalmi Díj (2020)

ESTERHÁZY PÉTER

Lószerszámtanfolyam¹CSELÉNYI BÉLA: *MADÁRBÜNTETŐ*. PALATINUS KIADÓ, 1998

A múlt heti számban is volt egy írás az új Cselényi Béla-kötetről, a *Madár-büntető*ről, most is van, a jövő hetiben, értesüléseim szerint, nem lesz, de ezt tessék véletlenül tekinteni. Jobb kétszer mondani, kétszer mondani, vagy többször, mert így talán egyszer hallatszik; annyi könyv, annyi zaj – és Cselényi Béla halk.

Monstruózan halk. Többnyire mormog vagy dűnnyög, bár olykor sikoltozik vagy sikoltozva hallgat, de tud dalolni is.

Kozmikusan szelíd: ami félelmetes. Mintha mindig résen kéne lennünk, bármikor bármi megtörténhet ezekben a versekben. Láthatóan semmi sem korlátozza. Minden sorban ezt az iránytalan, szabad eltökéltséget érezni.

A kötet háromnegyede „válogatott versek”; erős rostálás, például, megszámoztam, az *Üzennek a falmikulások* 89 verséből 23 maradt; a válogatás így nem szemlézés vagy mustra, nem beszámoló a régi könyvekről, hanem ekképp egy új (el)rendezés, kötet. Ágoston Vilmos cikkéből tudom, hogy Cselényi sokkal többet ír, mint publikál (jellemző ez a félig titkos, föld alatti működés), és szinte a szerkesztők, a válogatók rajzolnak ki egy-egy új CsB-arcot. Ebben a könyvben a felelős szerkesztő Háy János. Akkor ez most talán egy Háy–Cselényi.

Csöndesség és tűnődés van ezen az arcon, de valami durva erő is; nem erő, inkább kiszolgáltatottság. Vagy csupán következetesség? A rettenthetetlenség volna ilyen durva, ilyen ijesztő? Vagy a távoli, a nem-itt?

A magány változatai. A magány mint vereség, mint tehetség és tehetségtelenség, mint tehetetlenség, mint rémület, mint természetes állapot. Álmok (egy kétméteres és egy háromméteres ember). Jeges nőjelenetek.

Van még 1977-ből egy kis remekmű, a *lovon* című:

jaj üldöznek a rablók
jaj mindjárt elhagynak

Vagyis jaj mindenképp: üldöznek, de nem üldöznek, így azután nincsen menekülés sem, ám még nincs is minden veszve: csak épp veszítésre állunk. A vesztes jegyében. (A versek alatt ott a keletkezés dátuma. 1977. VII. 31. – IX. 1. Ezt is példásnak tartom, hogy ez a két sor egy hónap munkája. Hát persze, hogyan is másképp...) Cselényi erdélyi, onnét való az idegrendszer, a belső ideje meg időtlensége, az ottani társtalanságát cserélte az ittenire; ez a vers húsz éve ott természetesen mást jelentett, mint most itt. Végük a diktatúraolvasatoknak. (Olykor játékból érdemes fölvenni a régi szemüveget, mert megtudhatunk valamiket a szerző alkatáról.) Ezek olyan versek, hogy élnek rendesen tovább, nem

1 In: Esterházy Péter: *A szabadság nehéz mómora. Válogatott esszék, cikkek 1996–2003*. Magvető Kiadó, 2004

változatlanul (másképp olvassuk őket), de nem gyöngébben. Az „ellen-kezés”, amit politikainak olvashattunk, általánossá vált, tudott válni.

Nem tartozik ide, de azért megemlítem, mert rám tartozik, és én ide tartozom, hogy zilált napok vannak most rám szignálva, furcsa helyekre kell járkálnom – lelkiismeretesen cipelem magammal ezt a kis kötetet, lapozgatom, jegyzetek. Kimásoltam például az *apám (2.)* című verset:

*krumplicukrot hoz ceruzát vesz fiókba tesz
vetít takar mond szarvasbőrrel reszel*

Satöbbi. Krumplicukrot hoz. Önéletrajzosan olvasom.

Meg aztán egybeesett a demokrácia és a leadási határidő is. Ahelyett, hogy ezt írtam volna, tévéztem. Megindult felém a hirosimai teknősbéka, olvasom éppen, fölnézek... Meg se mondom, kit látok a képernyőn. (Hö-hö: a mérleg nyelvét!) De semmiképp sem szabadna ezt a tiszta (de nem steril) költészetet beletuszkolni egy politikai tájba, tájazásba, nem mintha az eleve piszkos volna, de nem kéne: maszatolni, bár kétségtelen, hogy most – e nap – ebben vagyok nyakig... De félre bú és öröm: *vita brevis, ars longa, pici a gazda, de hosszú a cselényibéla.*

Érdekesek a magyarok, állítja egy verscím, s a vers így végződik:

*ahogy létezik nyelvektől független gondolkodás
úgy létezik gondolattól független beszéd*

„Fuss haza, akasztják anyukádat”, másolom. Az egyik kedvencem a *kudarc japán lánnyal*:

*Ne nyúljad! Nem vételezek ki senkivel.
Neked is nem csinálom, gésa amit csinál.
Kinézel, mint kinéz majom.
Nem mozdulod, mert ütöm!*

Rendben, nem mozdulom.

Milyen? Szép?, föltűnő?, mulatságos? – mindenesetre idézhető: a hosszú unalmas téli gyermek és a szalonnaszelő bácsi felelgetőse.

Podmaniczky Szilárd váratlan ugrásai, facsarulatai jutnak olykor az eszembe, mintha volna közük egymáshoz, rezignáltságban, heves szomorúságban, magányban, vadságban, fenyegetettségben.

Ha leltárt készítünk, mi marad? A vadásztkés. Ölésre, nyúzásra alkalmas, sípcsontra szíjazható, az az övé. És jól érzi magát, ha lefekvéskor keze ügyében tudja. Persze, a helyzet az, hogy életformáját és egyéb körülményeit tekintve nincs szüksége vadásztkésre, valamire azonban, ami az övé, szüksége van.

Kedvenc zeneszerzőnk Bartók Sándor. A valóság legnagyobb baja mindössze annyi, hogy majdnem harminc lejbe kerül a Lili Ivanova-lemez. A román szocialista nyombiztosítók – egy örök igazság – román szocialista nyomokat biztosítanak.

Cselényi Béla olyan, hogy időről időre elfeledkezünk róla. Így hoz szégyenbe. Múltkoriban, hosszabb idő után, találkoztam vele, együtt héveztünk estefelé. Nagyon megörültem neki – ahogy beszél, van, ír.

Lehet mondani, hogy túlzok, hiszen itt él, teszem azt, Oravec, Tandori,

Rakovszky, Parti Nagy és így tovább, de szívesen definiálnám Budapestet úgy, hogy a város, melyben Cselényi Béla költő él. Hogy ez egy ilyen csodás és bonyolult város. Nem mintha látni lehetne, nem mintha figurája volna a városnak, akit cinkosan fölismernénk, aki szalonok sztárja, nem. Cselényi Béla úgy van itt, hogy nem látszik. És ha minden szépen összejön, akkor éppen ő az, aki nem látszik.

A múltkori kötete fölére ezt a gyönyörű, rémes mondatot írta: „A létért való küzdelemben én nem mindig veszek részt, és ez egyeseknek furcsa lehet, de ezen nem óhajtok változtatni.”

Kár, hogy nem vagyok in concreto 1 kékharisnya (legjobb esetben is annak csak 1 följegyzése), mert akkor persze volna kedvenc költőm, ő, titkos favoritom, kit titokban meglesnék, négylevelű lóherét préselnék a kötetébe, füttyörszéném a verseit, mint egy Verdit, és kifognám a lovakat a hintajából.

Lószerszámtanfolyamra iratkozom.

Egy titok²

Cselényi Béla mint olyan azonnal fölveti a kérdést, mi is az, hogy költő, és ezt egyszerűsre a legteljesebb mértékben érdektelennek nyilvánítja, ha nyilvánítana egyáltalán valamit. Vagy még inkább: fölveti a kérdést, amennyiben füttyül rá.

Cselényi Béla mindenestül (szőröstül-bőröstül, tokkal-vonóval) költő, a létezőmódja az. Ilyenkor Weörest szoktuk emlegetni, ez itt nem volna helyén, mert Cselényi, Weöressel ellentétben, úgy költő, hogy semmiféle erre vonatkozó várakozásunkat nem elégti ki (eltekintve természetesen attól, hogy immár az antiköltő is költő, a negyed- és félanti- is, sőt azt is hallottuk már, mert már mindent hallottunk, hogy mindenki az). Mindebből (talán) az következne, mivel a költői levés háza a könyv, hogy a Cselényi-kötetekkel Dunát lehetne rekeszteni. Nincs így. Alig van kötete. Tehát miközben mintha igaz volna, hogy Cselényi az írásaiban létezik, nem látjuk az írásait. Vannak azok, csak nem látjuk őket. Már csak ama jéghegy csúcsát és a Dunarekesztést kéne közös szólásba fabrikálni.

Cselényi Béla láthatatlan költő, a legnagyobb magyar láthatatlan költő.

Azt olvastam egy emlékkönyvben, hogy az igazi költő csolnakja mindig a nyílt vizeken jár, távol a partoktól, onnét tehát nem elérhető, nem irányítható, más, nem a parti hullámverésben jár. Cselényi ütött-kopott, zseniális ladikja, hogy azt ne mondjam, lélekvesztője is ott kint van. Olvasván érezzük, messzi vagyunk, messzire vittek minket.

Egyszer azt írtam, írom megint: Cselényi erdélyi, onnét való az idegrendszer, a belső ideje meg időtlensége, az ottani társtalanságát cserélte az ittenire; a hajdani „ellen-kezés”, amit politikainak olvashattunk, általánossá vált, általánossá tudott válni.

Cselényi (értsd: a költészete, ez az *elrugaszkodott költészet*) nem olyan, hogy időről időre föl kéne fedezni. Ne fedezzük föl. Tudjuk. Cselényi Béla lehetne egy titok. Egy titkunk. Közös magyar költészeti titkunk.

CSELÉNYI BÉLA

a szeretet kockacukra

meleg fényű mélabú az a tél
a szeretet kockacukra
feloldódik a lámpafényben
házi krémes béles
fogyatkozó magyar iskolák
kék vinilinborító
enyhe drágulás
tintakiszedő
soviniszta kórus
a rugós játékszer
nem tartóztatja fel
a hatalom konok irányelveit
de ég a meleg fény
és oldódik benne
a szeretet kockacukra
napi takarítás
hogy' elfelejtettem
s a meleg fény meleg színeire
rá-rányit a kék-fehér hideg
zúzmarás posztókabátok
összevert bakancsok
egy-egy pillanatra
behozzák a rendszert
nincs mikulás
van télapó
valahogy túléljük
s a pártsajtó fénycsöve zizeg
az esti kolozsvár fölött

Budapest, 2020. II. 9.

Múltba csavarodva

Nem hígítja fel törődöttségemet
a minduntalan fel-felbukkanó múlt;
az emlékezés évada elavult,
s a sok emlékkép maga alá temet.

Mint ki hibáiból sohasem tanult,
vagy csak álmában végzett egyetemet,
és a sutaságába beledermedt,
frappáns fintorom öregessé fakult.

Csak adna más témát a költők dombja,
mint megannyiszor meddő önmagamát,
vagy a világ nyújtana kitekintést!

Mások témáit más darazsa dongja,
s az enyéimet sem lepi már harmat.
Tollamat hegyezni keríték zsebkést.

Budapest, 2020. II. 14.

Bujdosó Alpár

Úgy nézett ki, mint egy magyar ember,
 ahogy a magyart rajzolják,
 már ha van valakinek kedve magyart rajzolni.
 Epidiaszkópon pörgettyűt forgatott.
 Láttuk felülről a pörgettyűjét,
 és nem láttuk pörgettyűjét,
 amikor a pódiumon pisilést mímelt,
 mert ki akart fejezni valamit azzal,
 hogy éppen pisil.
 „Csak a szépre emlékezem”
 énekelte közben,
 pedig hányan, de hányan
 emlékeznek csupán
 a mésszel leöntött hadi tetemekre.
 Ötvenhatos volt;
 láttam egy fekete-fehér filmet,
 azon egy szégyenlős mosolyú, fiatal fiút.
 – What’s your name? – kérdezte a riporter.
 – My name is Alpár Bujdosó – mondta a fiúcska,
 aki mintha egy barlangot őrzött volna puskával,
 s beugrott...
 tényleg...
 ez Bujdosó Alpár,
 aki avantgárd, de pesti srác.
 Hol itt az ellentét?

Aztán elment,
 nem Burmába,
 hanem a másik dimenzióba, bogaras röntgenképnek,
 s az angyaloknak is megmutatja pörgettyűjét,
 és gyűrűt rajzol a Szaturnusz köré,
 rajzolja is, írja is
 az óriásbolygó köré,
 hogy AZ ELFELEJTETT SZÁMOK HALMAZÁN
 BEHAZUD’ A LÉT.

„Minden méltatásnak örvendtem, és a bírálatok nem szegték szárnyamat”

CSEKE GÁBOR BESZÉLGETÉSE CSELÉNYI BÉLÁVAL

– Mikortól számítod magad költőnek? Miképpen állt össze 1979-ben megjelent első köteted (*Barna madár*), amely a legendás hírű *Forrás Sorozatban* kapott helyet? Ki volt a szerkesztője? Ki biztatott, hogy összeállítsd az első könyved?

– 1969 novemberében írtam a legelső versem, s bizonyára papírra se vetetem volna, ha titkon nem érzem magam költőnek... Bár inkább „írogató fiatalnak” éreztem magam, és egyelőre felfüggesztettem azt a kérdést, hogy költő vagyok-e a szó legnemesebb értelmében. Ahogy a legelső versemről sem tudtam, hogy versnek számít-e a szó legnemesebb értelmében.

Barna madár című első kötetemet Egyed Péter szerkesztette Kolozsváron, a bukaresti Kriterion fiókszerkesztőségében. Biztatott Balla Zsófia, Bajor Andor, bizonyos mértékig Lászlóffy Csaba és még sokan. 1973 májusában közöltem először az *Echinox* háromnyelvű diáklap 1973/4-es számában. 1975 februárjában olvastam legelőször fel a Gaál Gábor Irodalmi Körben (amelyet akkor Szócs Géza vezetett). Akkor kerültek „forgalomba” kézírataim, és nem emlékszem, hányan javasolták első könyvem megjelenését. Még nagyon távolinak, majdnem irreálisnak tűnt, hogy kötetes szerző legyek.

– Mesélj az első könyved megjelenése utáni „lábadozásról”! Miképpen találtad meg a folytatáshoz szükséges hangot, hogyan történt a továbblépés? Milyenek ítéled meg bemutatkozásod kritikai visszhangját?

– Nem volt szülés, nem volt lábadozás, minthogy nem könyvet izzadtam ki, hanem vézna verseket költöttem. A folytatáshoz nem kellett új hangot keresnem/találnom; jött magától a következő vers; mindegyik „születése” spontánul következett be. Minden méltatásnak örvendtem és a bírálatok nem szegték szárnyamat.

– Családod 1987-es áttelepülése komoly váltást hozott az életedben. Hogyan élted ezt meg költőként? Miként sikerült betagozódnod az anyaország irodalmi vérkeringésébe? Kik egyengették az utadat és miként? Milyenek voltak a közlési lehetőségeid?

– Erdély, Kolozsvár elhagyása nem költői kérdés volt, hanem személyekre szabott mikrotörténelem. Úgy emlékszem, hogy az 1987. december 23-i, szü-

leimmel való megérkezésem után egy kicsit „megpihentem”, bár nem nagyon: 1988-ban már lassan visszanyertem alkotókedvemet. Nem kerestem... nem kellett keresnem a betagozódást. Akkoriban a Nagyváradról áttelepült Körössi P. József gondozta leginkább a soraimat, majd első magyarországi kötetem (*Üzennek a falmikulások*, Holnap Kiadó, 1990) megjelenésénél is ő bábáskodott, a kiadásért felelő Sík Csaba igazgató mellett. Nem emlékszem közlési problémára, konkrétan olyan versre, amit nem tudtam megjelentetni; rangos értelmiségieknek mutattam gépelt kézírataimat, s ők válogattak. Nem túl gyakran közöltem, de ebben benne volt a passzív természetem is; ha kértek, adtam, ha nem kértek, nem bántódtam meg.

– *Tudomásom szerint szoros baráti-ismerősi kapcsolat fűzött Andrassew Iván prózaíróhoz-publicistához, aki interneten is népszerűsítette munkáidat. Az ő jóvoltából olvashattam bele magam is emlékezetes, ma is elérhető 1968-as naplódba. (<http://users.atw.hu/cselenyi/>) Milyen szerepet játszottak naplószerű feljegyzéseid, apró hétköznapi megfigyeléseid, hangulataid a költői témáid kijelölésében, versépítkezésedben?*

– Úgy emlékszem, a néhai Andrassew Ivánnal Körössi P. József révén ismerkedtem meg valamikor az 1980-as és 1990-es évtizedfordulón. Fogta a humoromat, (ál)cinizmusomat; közölt a velem megosztott naplórészleteimből. A teljes 1968-as év élményeiről, történéseiről (gyermek)naplót vezettem (itt van jelen íróasztalom fiókjában most is); ehhez a terjedelemhez képest csak alig pár sor került nyilvánosságra. Már akkor is íráskényszeres voltam, de később jóval inkább. A naplóba mindent megírtam és megírok, ami a látászögembe kerül (sokszor bizonyos kötelező sztereotípiákat is betartva); ehhez képest lírai önkifejezésem jóval beszűkültebb; nem lehet minden, naponta ismétlődő történet megénekelni; a lírai ihlethez „színek”, „dallamok”, „illatok”, megérzések tartoznak, s csak részben történések. Ennek ellenére néha fellapozom régi naplóimat, és olyankor (de nem csak olyankor!) megrohan az ihlet, s esetleg csak évtizedek múltán rögzítek lírában is egy-egy naplótételt.

– *Minden költőtől meg szokták kérdezni: mi az ars poeticája? A verseszménye? Milyen költészeti utakat, meggyőződéseket, formákat, kifejezésmódokat követ?*

– Talán nincs is jól meghatározható ars poeticám. Leginkább azt mondanám, hogy a lélek mélységei, az álmok laza törvényszerűségei, a gondolkodás logikai ficamai, lélektani vetületei érdekelnek, sokkal inkább, mint a társadalom jobbítása, a mások által rég agyonírt sorskérdések. Az 1970-es évek elején, tizenhat éves korom körül jártak a kezemben először a vajdasági Új Symposium számai. Ekkor érttettem meg, hogy lehet úgy is írni. Hogy a miként is lehet katarctikus, nem csak a mű tárgya. A (neo)avantgárdban találtam magamra. Felfedeztem, hogy a meghökkenés és a vagányság is művészi eszköz. E két tényező számos kifejezési formában kísértett meg, és sarkall írásra ma is.

– *Miként szüled meg a verset? Miként fest az út nálad az ihlettől a megvalósulásig?*

– Van úgy, hogy a vers megszólít, egyszerűen megjelenik előttem majdnem vagy éppenséggel nyomdakész állapotában. Olyankor leülök, és leírom.

De rendszerint beülök a fotelbe, és kávézás közepette hívom az ihletet, amíg az megjelenik, és kiköltöm, mint egy tojást. Ilyenkor az írás bizonyos értelemben munka, más szempontból szenvedély. Kézirataimban sok az érvénytelenítés, áthúzás, betoldás. Egy-egy ötlet teljes elvetése, azaz a megszületett vers érvénytelenítése, áthúzása, „eldobása” ritka. Olykor sutának érzem a végeredményt, de megtartom. Ha azonban úgy látom, hogy elégtelen minőségű, rossz versem született, akkor áthúzom, ilyenkor STORNO!, és hívom a következő ihletet, amely rendszerint nem is emlékeztet az előzőre. Fiatal költőként rászoktam a vers füzetbe írására. Át tudom lapozni az utóbbi hónapok termésének kéziratát, kézíratait. És különben is: az önálló lapok elkallódnak. Az 1970-es és 1980-as években A4-es „egyetemi” füzetbe írtam a verseimet; újabban A5-ös, fél ívpapír méretű füzetbe vezetem, minthogy ilyenekhez jutottam hozzá (és a nagy, vagy éppenséggel hatalmas, napló méretű regiszterek szétszakadoznak a betelésük előtt). Még valamit betartok: mindig fekete golyóstoll betéttel írok. A kéket nem szeretem; az az iskolára emlékeztet vagy a kérvényírásra. A (fekete) filctollal való íráskép magasabb formánívójú ugyan (grafikusabb a kézírata), viszont nedvességre elkenődik, és napfényre a felismerhetetlenségig elhalványul, tehát marad a fekete golyóstoll.

– *Egy-egy bekezdés erejéig légy szíves vázold fel általad fontosabbnak ítélt versköteteid összeállításának, születésének körülményeit, és azt, hogy jelen pillanatban miként viszonyulsz hozzájuk!*

– Mindig önálló verseket írtam; kötetet írni – azt hiszem – nem tudok. Van egy kivétel: az 1975-ben tömeggyilkosságért kivégzett fiatal cseh kamionsofőr, Olga Hepnarová emlékére 2010 körül összeállítottam egy kötetet, azaz megszerkesztettem a romantikusan értelmezett versek sorrendjét is – de az anyag végül nem jelent meg. Azt hiszem, a köztörvényes szempont felülbíráta az esztétikáit. Nagy kár, mert úgy egy évvel később cseh–szlovák–lengyel koprodukcióban vászonra került az *Én, Olga Hepnarová* című film. Megelőzhettem volna visegrádi vetélytársaimat. Így csak pár tanúm (olvasóm) van, akik tudják, hogy enyém volt az elsőbbség.

A megjelent köteteim szerkesztői munkálatai kísértetiesen egyformák a *Barna madártól* (Kriterion, 1979) az *Órajáték bronzapával* címűig (Parnasszus Könyvek, 2019): leadom az anyagot, ami többnyire terjedelmesebb, mint a kötet; ezt átfésüli a szerkesztő, akinek szempontjai előtt rendszerint meghajolok; néhányat kivisz az anyagból; egy-egy problematikusabb részt megbeszélünk. Olykor van egy-egy elrugaskodottabb ötletem, ami (mondjuk műszaki szerkesztői vagy tipográfusi szempontból) nehezen kivitelezhető; ilyenkor nagyjából egyenlő eséllyel mérközőm meg a szerkesztőkkel.

– *Időzzünk el kissé az Olga Hepnarová emlékére összeállított kötetednél! Próbálgatni visszanezni az időben: véleményed szerint miért csúszott „vakvágányra” a verses megemlékezésed? Te, aki feltehetően ismered a történetből készült, általad említett koprodukciós filmet, talán meg tudod ítélni, hogy miben tér el a filmbeli ábrázolás a lírai megközelítéstől, s miért volt sikere az egyiknek és miért merült ignorációba a másik?*

– Olga Hepnarová történetének bárki utánanézhethet a világhálón. A huszonkét éves, szolid családi háttérrel rendelkező leány 1973 nyarán, kamionso-

főrként, Prágában szándékosan tömegbe hajtott egy teherautóval. Nem tudta feldolgozni, hogy viharos életében mennyi sérelmet szenvedett el embertársaitól, és úgymond halálra ítélte, és kivégezte az embereket. Őrültképpel nyolc halottat eredményezett. Megbánást sosem tanúsított, sőt állította, hogy újból s újból megismételné e tettét. 1975. március 12-én végezték ki a pankráci börtönben. Bár nem volt különösebb előjele, önkívületbe hajszolt lélekkel, teljes erejéből tiltakozott az akasztófa alatt. A modern leány középkorisan megtervezett végzete mély benyomást tett rám. A tragédia búskomorra tett, és különös romantikával azonosultam az irgalmatlan ítélet áldozatával. Még Olga életében hallottam az esetről, de csak 2009-ben lettem megszállott apológétája, amikor számítógéppel utánanéztam az esetnek, és megtudtam a nevét is. Ontottam magamból az Olga-verseket; nem a gaztett érintett meg, csak az elkövető, akit áldozatként sirattam magamban. A cseh–szlovák–lengyel koprodukciót nem láttam, tehát nem tudom, hogy a rendező meddig merészkedett empátiával utánamenni a végletekig zilált léleknek, s azt sem tudom, hogy a rendező viszonyulásában volt-e romantikus szál. Én szerelmes voltam Olga Hepnarovába, s ebben szerepet játszott, hogy a végtelenségig ellenzem a halálbüntetést, és minden kivégzés, amelyről értesülök, elkeseredett dühöt vált ki belőlem. Olvasóim egy része érezte, hogy érzelmi reakcióm nem helyénvaló, de ahogy Olga ma is megtenné, úgy én ma is megénekelném romantikus gyásszal az ő végzetét. Nem túlzok a *megéneklés szóval*, mert egyik rímes Olga Hepnarová-emlékversemet egy cseh filmzene dallamára írtam meg, és énekeltem el.

Szerintem, ha Olga történetesen lengyel, már megjelent volna a kötetem, minthogy a magyar–lengyel viszony mindig kifogástalan volt. Csak annyit tudok, hogy 2009–2011-ben nem akadt vevő egy örült cseh leány sztárolására Magyarországon. Azt is elismerem, hogy jogilag nem tudom, és nem is akarom alátámasztani ezt az érzelmi örvénylésemet Hepnarová felé.

ballada olga hepnarováról

*a můj čas című dal
16–19. sorának
kiragadott dallamára*

*emészthetetlen éjszakák
gázolnak rajtam át meg át
véremlében feloldanám
hepnarovát*

*a tollvonásán štrougal
zavaros szemmel medítál
és már ott is a kötél
a strigónál*

*a vesztőhelyi tartozék
deszka hurok pár tartó ék
s örök is ha netán-tán
lesz toporzék'*

fején a zsákkal már felér

nyakán a hurok hófehér
felnőtt ujjak sodorták
a lelkekér'

azóta követ bárhová
a felkötött hepnarová
lengő bakfisblúza lett
lobogóvá

az inzulinom át meg át
zubogja szép hepnarovát
méze mégis megmarad
egy élten át

Budapest, 2010. IV. 25[–29].

Gyászmérők

Hatvan éve született Olga Hepnarová

Ha apád lehetnék,
őszén gyászoló,
konok tekintetű
japán öregember,
kerek asztalkámon nézném
mozaikarcodat.

Minden műszeremet köréd állítanám:
arany iránytűt,
vízszintjelzőt,
órát,
„lub-dup” metronómot,
kőolajkutató vékony varázsvesszőt,
germán barométert,
részecskeszámlálót,
finom voltamétert,

de fejemhez kapnék:
valami hiányzik,
s három ezüstlábbon
egy kecses függőönt
tennék még koponyád
epicentrumára.

Így gyászol a japán:
három megkötött bot
közepéről függ le
egy öklömnyi nagy kő

[...]

Vegyztizta szellemed
 élni nem volt képes;
 felrobbantott téged
 izzó akaratom;
 platinabordám kell
 neked betatronnak:
 urániumodtól jégtörő lehetnék.

Magyar költő vagyok,
 nem szamuráj apád;
 arany iránytűmet
 arcodra helyezem,
 de nem teszem föléd
 a rideg függőönt –
 te voltál függőön
 egy vörös hajnalon...

Igazság,
 szabadság,
 endorfini eszmék
 áradnak sírodból
 szürkén, mint az aszfalt,
 szürkén,
 megnyugtatón,
 s izzón, mint a láva,
 a halni képtelen.

Budapest, 2011. VI. 29.

Harminchat szabad éved

Olga Hepnarová † 1975. III. 12.

Hatszor hat szabad éved
 ott toporog harminchat szürke gyalogként
 a pankráci fegyházudvaron.

A sakkparasztok feje
 dédelgetendő, szürke golyóbis.
 Várják hajnalban az anyai simogatást.

Minden gyalog szürke
 a hatszor hatos aszfalttáblán,
 és nem tudnak lépni veletek.
 Mindenütt te állsz,
 minden emeleten téged akasztanak,
 minden kicsi négyzet

*dobozába nyílik,
minden kicsi Olga
lemezen koppan.*

*Van a költőnek is külön beszélője,
van a költőnek is külön golyóstolla.
Utókorod engedélyezett ma
tíz perc verset hozzád.*

Budapest, 2011. III. 11.

2011-ben Gergely Tamás interjút készített velem, és rákérdezett, ez az egész Olga-történet miért olyan fontos nekem. Ide másolom az akkori válaszomat:

Nevezheted mániának, de ha a hatvanas évek végén lennél párizsi diák, polgárjognak neveznéd. Egy személyiségzavaros fiatal leányról van szó, aki értelmiségi szülők kamionsofőr gyermekeként behajtott a tömegbe, és nyolc embert halálra gázolt. Egyéni sorsából viszont teljesen kikövetkeztethető volt ez a tragikus végkifejlet. 13–14 éves korában – komoly kapcsolatteremtési nehézségei miatt – gyógyszeres öngyilkosságot kísérelt meg, de egy vidéki gyermekpszichiátrián úgy kezelték, mintha kábítószerfüggő lenne. A szüleivel is megromlott a kapcsolata, a későbbi szerelmével is, és végül úgy meggyűlölte a TÁRSADALMAT, hogy ráhajtott AZ EMBERRE. Személyiségzavarában az elvont és a konkrét gondolkodás így keveredett össze. Rilke, Freud, Sartre voltak a kedvenc szerzői, és meggyőződésem, hogy Csehszlovákia kommunista vezetőinek kapóra jött, hogy levágják, mint egy állatorvosi lovat, mint a dekadens anarchia bűnbakját. Úgy tudott érvelni hosszas jegyzőkönyvi vallomásában, mint egy emancipált diáklány, és lehet, hogy titkon (holmi hippiomantikával) abban reménykedett, hogy a nyugati ifjúsági mozgalmak vezérei kiállnak mellette, és nagy ügy lesz. A csehszlovák államvezetés gondoskodott róla, hogy csirke-ügy legyen, és le is vágták, mint egy vergődő szárnyast. Igen, szerelmet érzek az emléke iránt. Hogy pontosan miért, azt nehéz megmondani, de tízéves korom körül láttam a *Három testőrt*. Egész nyári vakációmát elrontotta valami romantikus depresszió, hogy négy pozitív hős, négy erős, kardforgató férfi

fáradozik hosszan, hogy egy fiatal nőt hóhérekévre juttassanak. És ezt nem De Sade írta, hanem Dumas! Abolicionista vagyok, ellenzem a halálbüntetést; nők esetében különösen. Olga Hepnarová esetéről – név nélkül – már hallottam az 1970-es években. Felütöttem 1975. március 12-i naplójegyzeteimet. (Aznap végezték ki kötél által a pankráci börtönben). Azt olvasom, hogy már harmadik napja nem ittam vizet akkori játékgyári munkám közben, de nem magyarázom meg, hogy miért nem. A kivégzésről nem tudhattam, a szocialista hírzárlat egyetemes volt a Varsói Szerződés tagállamaiban. A fenti tulajdonnévre magyarul csak én hivatkozom a világhálón. Egyszer léggömbön felküldök neki egy leáztatott cseh söröscímkét. Lehet, hogy csodálkozni fog, hogy hazája kétéhasadt. Már nem létezik az az ország, amely a vérét követelte!

– *Film és költészet, fotó és költészet nagyon sokszor képesek egymásba játszani. Természetes-e vagy inkább erőltetett a köztük (talán nem csak általam) fölfedezett „rokonság”? Verseid nem egyszer fura fotókra emlékeztetnek, melyeken a vonalak, a formák, a fények és árnyékok jól meghatározott hangsúlyokat hordoznak. Versrészteleideben nagyon sok a képszerű hangulati töltet, számomra ez az, ami malterként összetartja a verseidet.*

– Édesapám tíz-tizenegy éves koromban rájött, hogy az elbeszélő tantárgyakat (történelem, földrajz, természetrajz) csak úgy tudom megtanulni, ha előbb lerajzolja a fontosabb dolgokat, s aztán majd a képekre emlékezve, helyes sorrendben én is megjegyzem, és felmondom. A történelem amúgy nehezen ment nekem, de édesapám lerajzolta, még piktogramokat is rögtönzött: ipar = gyárkémény, gazdaság = teli zsák, munkásság = tányérsapka, parasztság = szalmakalap, fejlődés = felfelé ívelő nyíl, háború = két egymást keresztező kard stb., s az ábrák az iskolában is eszembe juttatták az anyagot. Amikor lélektan szakra készültem, az egész anatómia tankönyvet „lerajzoltam” nyolc füzetbe. Igaz, végül nem vettem fel az egyetemre, de ez sok minden mástól is függött. Azt hiszem, ha egy versben nincs képszerűség, akkor az sikertelen alkotás.

– *Cselényi Bélának vannak-e ún. „rokonlelkei” a kortárs magyar irodalom-ban-költészetben? Megnevezné kedvenc költőit, akik erőteljesen hatottak költői kibontakozására?*

– *Vannak versek, amelyek hatottak rám, vannak költők, akiket érdeklődéssel olvasok. A rám legnagyobb hatást tett költő a vajdasági Ladik Katalin. Második, *Elindultak a kis piros bul(l)dózerek* című, szivárványszínű ívekben szerkesztett kötete (Fórum Könyvkiadó, 1971) teljesen lenyűgözött. Máig ez volt életem legnagyobb könyvélménye. Apró, színes papírra nyomott, látszólag érthetetlen sorok, amelyek nem az értelmemet, hanem érzelmeimet, igazságérzetemet szólítják meg. Olyan volt, mintha én álmodtam volna meg a könyvet. Itt megemlíteném, hogy a román vasúti menetrendeket színes lapokra nyomták, és ez nagy hatással volt rám; valóságos utazási lázzal töltöttek el a tengerre vezető apróbb, törökös helységnevek... Az egyetemista Szócs Géza verseinek világa, szürrealizmusa, sajtóságos erdélyi fiatal értelmiségi „zsargonja” is telibe találta lírai figyelmemet. Humora, amely nem bohózati, annyira sajátunk volt, hogy „tolmács nélkül” értettük. Balla Zsófia pasztellszínű, érzékeny lírája szintén megkapott. Magyarországi létem (1987. december 23-tól) alatt mun-*

kába álltam (a rádió sajtóarchívumában dolgoztam dokumentátorként) és kevesebbet olvastam, mint otthoni, szabadfoglalkozású, hivatalosan munkakerülő éveimben. Élvezettel olvastam Marék Veronikát, Gianni Rodarit, Erich Kästnert is.

– *Költészetekben kiemelt helyet foglal el édesapád és édesanyád vissza-visszatérő alakja. A felbomlott családi élet emlékei és keretei mindegyre visszajárnak verselemként költészetekben. Milyen szerepet játszott költővé válásodban: a) édesapád, b) édesanyád? Hogyan vélekedtek irodalmi pályafutásodról?*

– Amikor verselni kezdtem, tizennégy-tizenöt évesen, éppen abban az életkorban voltam, amikor az ember különbözni szeretne családjától. Verseimet nem mutattam meg a szüleimnek, a bátyámnak se szívesen. Szerintem a szüleim nem hatottak a verseimre, ha csak néha a szóhasználatot illetően nem. Szüleim általában szerették fiatalkori verseimet, bár idegen volt tőlük a kísérleti líra vagy a teljes magyar szótár keresetlen használata. Akkoriban erős nemzedéki öntudattal írtam (a *konzervatív* jelzőt szitokszónak tartottam). Szerettem a szabadságot a szabadságért, akár a szerelmet, ébredő hormonjaim hívó szavára. Ha véleményt mondtak, igyekeztek a közérthetőség felé terelni engem. Ritkán fogadtam szót, mert a közérthetőség könnyen a banalitás, a giccs vagy a kiáltvány irányába löki a szöveget.

– *Verseid javát sűrű időközönként (naponta?) eljuttatod ún. „előfizetőidnek”. Kapsz-e tőlük visszajelzéseket és milyeneket? Hasznát veszed-e mások véleményének, vagy teljesen öntörvényű alkotó vagy? Kik a hétköznapi „kritikusaid”, akik szavára jó odafigyelni?*

– Először arra gondoltam, hogy az olvasók szeretnek belelátni a műhelytitkokba, sőt – a hibaigazítások esetében – büszke beavatottakként hasonlíthatják össze a javított változatot az eredetivel. A napi versposta – gondoltam – örömmel tölti el a címzetteket, de mindent meg lehet szokni, a lírai spam küldeményeket különösen. Az újabb és újabb versposták hatása ingerküszöb alattinak bizonyult. Ennek ellenére nem mondok le róla; amit postáztam, az megmarad a levelezőrendszeremben, amely verseimet, szövegeimet hűségesen tárolja, tehát hasznos. Az, hogy a címzettek/olvasók hozzászoknak, nem tölt el elkeseredéssel. A legritkább esetben kapok visszajelzést; ha válaszlevelet kapok, nagyon megtisztelőnek érzem.

Azt hiszem, első számú kritikusom a bátyám, aki egyszerre bennfentes és kívülálló, józan értelmiségi, akire érdemes odafigyelni. Ha megszólal, visszaír, általában inkább bírál, mint méltat. Szükség van visszajelzésre. Amúgy öntörvényű vagyok; nem akarok megfelelni az elvárásoknak.

– *Fordítottak-e verseidből más nyelvre, s ha igen, mely(ek)re? Miként hangzik Cselényi Béla költészete, ha nem anyanyelvén szólal meg?*

– Ritkán fordítottak tőlem románra (Kocsis Franciska), angolra (Peter Sherwood, Köntés Béla), olaszra (Kiss Irén), németre (Helmut Britz, Alfred Sellner), szerbre (Fehér Illés). Nagy megtiszteltetésnek éreztem az átültetéseket, bár nincs rálátásom, hogy a nem magyar olvasók számára mennyire vagyok érdekes. Lefordított verseimet nem tárolom külön. Nehéz lenne előkotor-

nom egy fordítást, és kimásolnom az eredetét. A fordításokat jónak vagy teljes értékűeknek tekintem. Soha nem viszonztam ilyen gesztust. Én nem szeretek fordítani, és nem volt olyan késztetésem, hogy mondjuk ezt vagy azt a román szöveget átültessem magyarra.

– *Eddigi lírai terméked dimenziója lenyűgöző. Szándékodban áll összeállítani egy általad is érvényesnek tekintett Cselényi Összest, vagy ezt a munkát inkább az utókorra bízod?*

– Ezt az utókorra bízom.

– *Gyengébbek kedvéért milyen „álkulcsot” mellékelnél költészeted értelmezéséhez?*

– Nem kódolom szövegeimet. Nincs „kulcs” hozzám. Álmainkat sem értjük általában. A verseim is olyanok, mint az álmaink: nem értjük pontosan, de önmagukban véve törvényszerűek, logikusak. Néha nem csak önmagukban véve.

– *Befejezőként szabadon föltehetsz önmagadnak három kérdést, a megfelelő válaszokkal együtt. Melyek ezek?*

– 1./ Miért nyúlsz annyiszor az álmaidhoz? Nem tudom.

2./ A magasrendű érzelmi folyamatok közül melyiket tartod a legfontosabbnak? Talán a szerelmet.

3./ Mi a legfontosabb számodra a költészetekben? A boldogság keresése.

SZKÁROSI ENDRE
Cselnyi Gesta

Cselényi Béla
nagyszerű téma:
nyelvében él a
költészet néha,
sőt mindig: eléri,
akárcsak Cselényi,
a nyelv gyökét,
a gondolatét,
az eredet varázsát.
A föld alatti és
az égi mását,
a vers, e csalfa
morális és
szellemi alfaj
erénye mégis
az exegézis,
mely Cselényi kezén
ősi és modern,
egyszeri szuverén.
Egy abszurd totem.

LADIK KATALIN

Holnap este miku

Megint üvegszilánk ragadt a talpamra, rögtön megéreztem, és nem léptem rá teljes súlyommal, ezért nem fúródott bele mélyen. Két nappal ezelőtt az éjjeliszekrény legszélére tettem a borospoharat, leesett, összetört, és hiába szedtem össze a szilánkokat, még harmadik napja is belelépek egy-egy észrevétlen üvegdarabkába. Ennél pontosabb és részletesebb helyzetjelentést csak Cselényi Béla írhatott volna, hiszen rá gondolok már jó ideje, és ezek a kissé fájdalmas szúrások emlékeztetnek arra, mennyire szeretnék hozzá méltón írni régi barátságunkról, levelezéseinkről, élményeinkről, kölcsönös megbecsülésünkről, magányunkról – de nem megy. Egyelőre nem. Hozzá kell fordulnom segítségért, ám egyúttal vitatkoznék is vele, az ismeretségünkről szóló írása kapcsán (lásd írásom végén):

„Ladik Katalint több síkon ismertem meg. Legelőször 1973. március 6-án, nem egészen tizennyolc évesen találkoztam a szövegeivel. 1971-ben jelent meg az *Elindultak a kis piros bul(l)dózerek* című kötete. (...) Mutattam édesapámnak, aki megjegyezte, hogy ez a különbség a szabad világ és a (szocialista) kelet-európai kötöttségek között, hogy Jugoszláviában megjelenhet egy verseskötet, amelynek végkicsengése kétségbe vonja az élet értelmét. (...) Nem szeretem a kifejezést, de az *Elindultak a kis piros bul(l)dózerek* az én lírai Bibliám (...)”

Még ha első olvasáskor úgy tűnik is, hogy elsősorban rólam szól az írás – hiszen Cselényinek bizonyára ez volt a szándéka –, ugyanolyan mértékben vall önmagáról. Ebből az írásból nem derül ki, hogy már a hetvenes évek elejétől leveleztünk, sem az, hogy ő színes ceruzával telerajzolta a nekem küldött leveleit, melyeket írógépen mindig két példányban írt. Sok levelet viszont kézzel írt... Talán annak is volt indigós másolata. Levelei tartalmuk és külalakjuk miatt is élményt, felüdülést hoztak számomra. Igazi költői és spontán mail-art levelei is voltak, amelyek csodálatos módon meg is érkeztek Kolozsvárról Újvidékre, ellentétben Szentjóby Tamás Budapestről küldött leveleivel, amelyekből jó néhány nem érkezett meg a magyar hatóság jóvoltából. A hetvenes évek elejétől Cselényi Bélán kívül még egy kolozsvári költővel leveleztem, Szócs Gézával. Róluk írtam később a *Kolozsvárra nyíló ablak* című írásomat (lásd ennek az esszének a végén).

Cselényi Béla számos színes, vizuális élményt nyújtó levelei és versei olvasása után néhány évvel később személyesen is találkoztam vele Magyarországon. Erről az első találkozásról roppant részletes és pontos leírást ad a naplójában, melyet több mint harminc év után elküldött nekem egy e-mailben. Olyan, velem kapcsolatos élethelyzeteket és eseményeket is idézett a naplójából, amelyekre nem emlékszem. Kiesett életdarabjaimat hozta vissza, amelyek idegen testként, szilánkként befűrődtek az agyamba, mintha valóban az életem részei lettek volna. Ezekkel a beszűrődött emlékszilánkokkal élek azóta. Elfogadtam ezeket, mert Cselényi Béla nemcsak költő, kép- és konkrét versek alkotója, mesekönyvek írója, hanem korunk megbízható krónikása is egyszerűsmind. És nem utolsósorban korunk utánozhatatlan Hangköltője. Igen, teljesen szuverén hangkölteményeket egyedülálló stílusban ír, és elő is adja azokat. Az egyébként csendes és szerény Cselényi Béla költő a színpadon megtáltosodott,

bravúros előadóművész! Nemrég óriási sikerrel adott elő a hangkölteményeiből Budapesten, a Három Holló klubban egy nemzetközi költői fesztiválon. Sajnos nincsenek rögzítve a hangkölteményei, így csak a jelenlévők élvezhették szuggesztív előadását. Számos hangkölteménye szövegét elküldte nekem, ezúttal csak egyet idézek, és mosolyogva elképzelem, hogyan adja elő az ő jellegzetes énekbeszéd stílusában:

észt népdal

(minden szakasz kétszer dalolandó)

*toló kanna ja büszke panna
toló kanna ja büszke panna még*

*leette pendely ürítte kupac
kupacka gubacs ruha leette*

*szavak ünnepe tarkabarka szó
szavak ünnepe tarka alma*

*izente panna tanga tóra jár
izente panna pőre bore*

*hajába akadt pőre bőregér
hajába akadt pőre ürge*

*ürgeretten riadt a panna
riadt a panna ürgeretten*

*iszkol panna ja künti kanna
künti kanna ja pőre panna még*

2018. II. 7.

Legutóbb megjelent válogatott verseskötetét, az *Órajáték bronzapával* címűt olvasgatva felfigyeltem, hogy kimaradtak belőle az ún. korai versek, amelyek annyira jellemzők voltak a kísérletező, játékos, a gyermekkorba belefeledkező Cselényi Bélára, Bélukára. Valójában nagyon ritkán találkoztunk személyesen. Az utóbbi évtizedekben, mióta ő is, én is Budapesten élünk, csupán néhányszor, véletlenül botlottunk egymásba. Ennyire közel, és mégis távol egymástól még sosem voltunk. A hetvenes években legalább leveleztünk. Jó volna végre megismerkedni Cselényi Bélával személyesen is, amíg nem késő. Meglehet, máris késő, hiszen most is csupán az agyamba ültetett emlékszlánkjaiból idézem fel alakját. Ismerem én Cselényi Bélát egyáltalán? Vagy ő az a jelenség, akiről azt hittem, ismerem, de minél erősebben gondolok rá, valójában egy nagy szappanbuborék-halmazban önmagam torzított képeinek sokaságát látom az összeragadt kis univerzumokban. Személyes találkozás hiányában a verseskötetét veszem elő segítségül, és azt tapasztalom, hogy immár az érett költő néz velem szembe... és szakállát simogatva kedvesen, megértően mosolyog:

Lelkemből megélni

*Minden játékomat megénekeltem,
míg valóban élni elmulasztottam.
Önmagamhoz képest elmaradottan
hibernáltam a múlttal megterhelten.*

*Szürreáliákból szórakozottan
a valóságra néha felrezzentem.
A rút önzés ellen felvértezten
bensőmbé kissé belehabarodtam.*

*Mintha hiányozna elismerése
az introverzió sok szüretének.
Vajon feltűnősködnöm kellett volna?*

*Taszított sokaknak tülekedése,
a megannyi gesztus és a temérdek
hullámvonalban vonagló angolna.*

2018. II. 18.

puzzle-nosztalgia

*kirakós kartonok összeillesztése
apró honvágycsokból ameddig összeáll
egy régi sarokház amúgy ütött-kopott
vagy hogyha az nem is de legalább egy
könyv
míg a kezem alatt összerendeződik
apró téli képek és nyári álmatag
kánikula füstje az érzékeny bőrű
sápadt kamasz fiú kívülállásával
honvágycsok a semmibe a visszaköltözés
elképzelhetetlen minden megváltozott
néha hazatérek úgy szökőévenként
de minden túlpingált kicsinált a tájék
s ahogy hazatérek otthonról itthonra
az immár légies határátlépés
mint egy délutáni méla felébredés
visszahoz valómba leendő múltamba*

2018. II. 16.

Kedvelem ezt a konkrét versét is:

Békebeli fogalomtár

*Cselédszoba. Patentzár. Almárium. Herendi.
Stafírung. Partedli. Drogéria. Kulcyszappan.*

Gyarmatáru. Frankkávé. Cipőkanál. Rokolya.
 Csütörtöki kimenő. Promenád. Cipőpucoló.
 Olyan lány. Gyufát ivott. Bakacsin. Grund.
 Gavallér. Gigerli. Szédelgő. Hozomány.
 Zsirárdi. Karkötőóra. Porcelánnadrág.
 Kamásli. Cúgos cipő. Szervírozva van. Máriás.
 Blatt. Rund. Ez vért kíván! Nagybögőbe
 ugrás. Volt szerencsém! Fiáker. Alászolgája!
 Kézcsókom! Cilinder. Keménygallér.
 Sétapálca. Homokfutó. Cséza. Mén. Mar.
 Nyilvánosház. Borbélyötperc. Réztányér.
 Szidol. Suwikszol. Cvikker. Zsebóra.
 Tanoda. Zárda. Önfertőzés. Cserkészcsomó.
 Szafaládé. Ceruzahosszabbító. Papírvágó
 kés. Kalamáris. Itatós. Rézpor. Kínazüst.
 Gramofon. Mozgóképszínház. Moziszínész.
 Tangó. Teátrum. Primadonna. Rizspor.
 Szépségtapasz. Flastrom. Halcsontfűző.
 Rüszt. Tányérsapka. Bricceszadrág.
 Automobil. Kurbli. Angolpark. Verkli.
 Vurstli. Csinnadratta. Rikkancs. Léghajó.
 Amerikánus. Néger. Geográfus. Dagerrotípia.
 Világvevő. Ferenc Jóska. Zendülés.
 Tisztiszolga. Paroli. Bajonett. Ön itt?
 Tizedelés. Pá!

Sok alkotó az álmodást tartja műzsájának, akárcsak én. Cselényi is azok közé tartozik, akik álmaikban élnek párhuzamos életüket, ő erről ezeket írja: „Lefekvés előtt megírom a naplót. Múlttá teszem a jelent...”, „...belealszom az ihletbe”. „Tehát körülbelül a bermudai időzónában élek.”

Álmatag pangás

Álmomban verset
 zöldítek gombnyomásra.
 Ébren most nem megy.

2017. I. 16.

vágyálom

elszenderedni
 s arra ébredni fel hogy
 még mindenki él

2017. I. 27.

Cselényi Bélát sem kerülte el a „két haza”, az „ittthon és otthon” neuralgikus témája. Erről a közös és nyomasztó érzésről is tudnánk beszélgetni, Béla.

parányi kényszer

megmagyarázhatatlan
 tétova hontalanság
 már-már eszelős
 keserédes hóbort
 ahogy elhaladva
 egy falba épített
 postaláda nyílásán
 bebillentyűzők
 mint ahogy akkor
 bebillentyűztem
 s mondom magamban
 'kilencvenhét nyara
 de ez nem is honvágy
 az már jócskán itt volt
 s nem is voltam boldog
 csak több időm volt még

2016. V. 10.

oltás

félrehúzzuk a függönyt
 hogy áradjon be egy kis románia be
 kell oltani a gyermekeket
 apró kis legyengített romániákkal
 hogy ne kapjanak őrszobát
 büntetést duna-csatornát
 legördül a legyengített románia
 a rozoga teherautóról
 fut fut egy kicsit
 a legközelebbi pocsolyáig
 és füttyölik hozzá
 mindig ugyanazt
 ugyanazt a lakodalmas paraszti nótát

2017. IV. 19.

Cselényivel kapcsolatban nem tételez fel az ember alkotói válságot, pedig ez a verse véleményem szerint éppen erre utal, egy életkor és alkotói korszak lezárására, valamint a hogyan tovább? kínos problémájára. Jaj, milyen sokat tudnék neki erről mesélni...:

számnevek verse

évszámok
 szép emlékeim csuklócédulái
 rossz emlékeim lábcédulái

mindent felcímkézek
 megannyi utalás
 elegendő csak egy számnév
 s onnan eljutok akárhová
 de hiába írnék sor- vagy tőszámneveket
 senkit se boldogítanék
 s gyászát se ráznám fel
 csak lehunyom szemem
 és ugrálnak a számok
 akár egy képes szótár utalásai
 és már álmosodom
 hogy ravasz természetem
 alvással megússza az írást

2017. VII. 11.

Szerencsére nem maradt ki a kötetből néhány, a korai verseire emlékeztető szöveg. Meglepődtem és mosolyogtam, milyen sokat jelentett Bélának a Mikulás. Egyszer cserepes mikulásvirágot kaptam tőle. Nagyon meglepődtem, nem tudtam, hogy ennek a növénynek ez a neve:

Télváró

Jönne a hó! Hát fúj csak a szellő,
 nyirkos idő van.
 Szép lila hajnal lelke hiányzik
 hóalapon.
 Szürke november tart mikulásig, semmi
 karácsonyt
 fel-felidéző, hajnali álmos hóropogás.

2014. XII. 9.

*

Cselényi Béla: Ladik Katalint több síkon ismertem meg. Legelőször 1973. március 6-án, nem egészen tizennyolc évesen találkoztam a szövegeivel. 1971-ben jelent meg az *Elindultak a kis piros bul(l)dózerek* című kötete. A Kriterion Könyvkiadó akkori, aszketikus lehetőségei mellett nyugati tobzódásnak tűnt Kapitány László több mint szakértői: avatott és ihletett grafikai, műszaki kivitelezésével. A könyv hat, egymástól eltérő színű ívből állt, amelyekről akkor még nem tudtam, hogy a szerző szándéka szerint a hat fejezetet képezi le. A tördelés során adódott némi eltolódás, ezért sokáig azt hittem, hogy a szín az elsődleges; nem ismertem még fel a műszaki, egzakt régió és a humán tördelés parányi (és lényegtelen) elcsúszását. Azt is észrevettem, hogy a színek egyike kakukktójas: a barna nincs benne a szivárványban. Ha jól emlékszem, a lila a transzcendentalitás, a barna pedig az enyészet színe. Az utolsó vers azzal fejeződik be, hogy a kutya úgy dönt, felkötöti magát. Mutattam édesapámnak, aki megjegyezte, hogy ez a különbség a szabad világ és a (szocialista) kelet-európai kötöttségek között, hogy Jugoszláviában megjelenhet egy verseskötet, amely-

nek végkicsengése kétségbe vonja az élet értelmét. Természetesen a „bul(l) dózereket” nem (csak) a szórványosan felbukkanó vállalt pesszimizmusa miatt szeretem, hanem az olykor szókimondásával tüntető életigenlése, meg a talányos „érthetlensége”, avantgard(e) bizarréniája miatt legalább annyira. Nem szeretem a kifejezést, de az *Elindultak a kis piros bul(l)dózerek* az én lírai Bibliám –; minden élethelyzetben tudok idézni belőle valamit, vagy legalábbis Ladik Katalin az a költő, akinek sorai legtöbbször jutnak eszembe. Paradox módon, legtöbbször azt idézem vele kapcsolatban, hogy

kelepce kelepce az orvos fényképez,

noha – szemmel láthatóan – e sor pontos szemantikai aurája (a költő szándéka szerint) felgöngyölítetlen marad. Kedvencem *A lúd és a ló viadala* című vers:

*parazsat adtak neked abrakul
hasadban fekete táska
templomot fújtál zöld szitába
s a felgyülemlett parazsat gyomrodból
fehér ludam az istállóban
ludam hátán sárga ló patája
fehér szárnya fölött gyűrött ló
az éj pedig ó a sárga éj
ne halj meg fekete ludam
gyönyörű hagymám gyilkos lovam*

E szöveget sem „értettem”, mégis, szinte könnyű szökött a szemembe, ahányszor elolvastam. Amikor először találkoztam személyesen a költővel, megkérdeztem, hogy miről szól a vers. Elmondta keletkezésének körülményeit, amelyek érdekesítőek voltak ugyan, de nem fokozták, és szerencsére ki sem oltották a mű iránti érdeklődésemet. Nem tartom lényegesnek közölni is a megfejtést, elég az hozzá, hogy számomra az adja e szöveg savát-borsát, hogy három dolog kell hozzá, és Ladik Katalinnál mindhárom adott: József Attila-i tehetség, ideiglenes és kontrollált személyiségzavar (a ráció ellenőrzésének olyatén tudatos felfüggesztése, amely a felfüggesztés időtartama alatt spontán működik) és végül egy, a társadalom peremére szorult, marginális egzisztencia ziláltsága (ez is ma már csak „lelki gyakorlat” kérdése, de nem ismerem teljes életvitelének minden stációját; tudok gyermekkori szegénységéről, diákkori és ifjúkori szélsőséges lázadásairól – ám azt az „autista hajléktalan asszonyt”, akinek a szájába legjobban találnának e sorok, bizonyára csak a Ladikban rejő színész nő alakítja).

Ladik Katalin: Kolozsvárra nyíló ablak

Életem első orchideáját a hetvenes évek végén, egy átlátszó műanyag dobozban kaptam, már nem emlékszem, milyen alkalomból. Az átlátszó doboz miniatűr koporsóra emlékeztetett, Hófehérke feldíszített, halványlila virággal teleszórt üvegkoporsójára a Walt Disney-filmből. Az orchidea szára egy kis

üvegcsébe volt dugva, amely injekciós ampullára emlékeztetett alakja és nagysága miatt, meg azért is, mert majdnem hermetikusan volt lezárva, nehogy kicsöpögjön belőle a víz. Így egy hónapig is megmarad a virág, mondták. Használati utasításként már nem említették, hogy a dobozban tartsam-e a virágot, vagy kivehetem belőle. A doboz át volt kötve színes műanyagból készült szalaggal, és a doboz méreteihez képest túl nagy masnira volt kötve. Az egész doboz, virágostul, szalagostul, inkább egy vásári műanyag ready made-re emlékeztetett, mintsem az afrikai egzotikus virágra. Tanácstalanul forgolódtam tizenkilenc négyzetméteres lakásom öt négyzetméteres szobájában, hol is találnék megfelelő helyet ennek a különös ajándéknak. Végül is íróasztalom fölé, a szemközti falra erősítettem. Elhatároztam, csinállok oda egy orchideás ablakot, vagyis, ha kinyitom az orchideás doboz fedelét, egy képzel világra nyíló ablakot nyitok ki.

Abban az időben két kolozsvári költőtársammal, Szócs Gézával és Cselényi Bélával leveleztem, amikor rájöttem, hogy az ismeretlen világra nyíló orchideás ablakom éppen Kolozsvár felé néz. Ezt később meg is írtam nekik. Tizenhat év múlva elköltöztem egy nagyobb, huszonöt négyzetméteres lakásba, és az íróasztalom megint a falhoz lett támasztva. Akkoriban megkérdezte tőlem az egyik költő barátom, megvan-e még a „Kolozsvárra nyíló ablak”? Hirtelen nem is tudtam, miről beszél. Hát, persze, a kis műanyag vakablak, az orchidea üvegkoporsója, vágyaink herbárium!... Sajnos nem volt már meg a Kolozsvárra nyíló ablakom, úgy éltem, mint a csiga a házában, én magam voltam a ház, az ablak, a lakó. Szembe velem, az íróasztalom fölött, egy fekete-sárga mintás macedón szöttes, arra szoktam gombostűvel odatűzni emlékeztetőül a kifizetendő számlákat, a sürgős válaszra váró leveleket, aláírásra váró szerződéseket. Azon a szöttesen egy cédulán Szócs Géza *Ez már a feltámadás* című versének egy részlete emlékeztetett a majdnem elfeledett „Kolozsvárra nyíló ablakra” és a közalgó jugoszláviai háborúra:

*elvitt minket a háború
az árulás, a drágulás
a dögvész
s a születésszabályozás
a folytonos hadviselés
önmagunk ellen
s zuhanás át a történelmen
szebben mondvá: szabadesés;
vagy még szebben: mélyrepülés*

BÁTHORI CSABA

Közérzetünk tényképe

CSELÉNYI BÉLA EGY KIS VERSÉRŐL

Rövid versek olvastán első megilletődésünk az lehet: kaptunk is valamit, meg nem is; megindítottak, de megtorpantunk a végkifejlet előtt; összekocantak molekuláink, és – mintha egy pillanatra megfeledkeztünk volna önmagunkról – mégsem örvendünk a kegyelmi pillanatnak, amelyben átvettünk valamely ragyogó szellemi adományt. Megrendít a hamar illanó pár szó legyintése, hirtelen józanságunk peremvidékére érünk, megszólítva is szólítatlan. Erős vonzalom ragad meg, de egyúttal szemérmesség is feldereng bennünk, s ezt a sötét polifon érzést talán azért tudjuk egyesíteni az élvezettel, mert tudjuk: eredete, a költemény, halhatatlan.

Ugyanúgy rettenünk meg, mint Cassius Shakespeare *Julius Caesar*ájában, amikor azt mondja: „Urge me no more, I shall forget myself” (Ne szorongass tovább, mert megfeledkezem magamról).

Ha a rövid vers az elmúlással függ össze, önkéntelen maradandóságot kér, és szinte keletkezésének pillanatában meghosszabbítja érvényességét, akár az öröklétig. Cselényi Béla számtalan körömnői szösszenete él bennünk úgy, mintha nem is volna születésnapja – hiszen örökké létezett, és már soha nem múlhat el. Ennek a rejtelmek közt élő nagy-nagy költőnek, hiszem, egyik romolhatatlan jegye, hogy megtudjuk tőle időről időre, milyen hosszan eleven tény lehet az igazság, s micsoda kimeríthetetlen tanítómester a halál. Ez a robusztus árnyékkelvelő lírikus a feledhetetlen jelenlétét valamikor például ezzel a – Salamon Anikó halálára írt – pazar emlékverssel alapozta meg: „Most, hogy meghaltál, ki tudja, látlak-e még.” Aki nincs, arra emlékezni, lehet, fanyar ajándék, de egy bizonyos: akit szerettünk, sugallja a költemény, azt szemünknek visszaóhajtani csodálatos erő, és a bizonytalanságban is ígéretes adottság. Ki mondhatná meg, látjuk-e még valaha azt, aki meghalt? A vers búcsúztat valakit, s ugyanakkor beemeli az eltávozottat a várandók csarnokába, nem adja fel véglegesen, nem mond le róla visszavonhatatlanul, s még csak a vakhit szókinsét se hozza szóba. Kimond, s ugyanabban a kettős pillanatban felfüggeszt egy végleges tény; véglegesíti a kezdetet, rengést gerjeszt a megrendülés talaján azzal, hogy nem veszi tudomásul a megsemmisülés diktátumát.

Cselényi Béla efféle feliratszerű alakzatai rokonságban állnak a nagy *art brut*-költők villanásaival: egyszerűen, rendületlenül és higgadtan kimondják meggyőződésüket, és ügyet sem vetnek a világ tapasztalati ellensúlyaira. Ernst Herbeck – talán a legjelentősebb *art brut*-költő – ezt mondja: „Die Zigarette ist ein Monopol und muss / geraucht werden. Auf dass sie / in Flammen aufgeht” (A cigaretta monopólium, és / füstölni kell. Hajjjjrrá, / lángokra hasadjon). Érzékeljük a cigarettások bámulatos, irracionális várakozásba tévedő élvezetét, ahogy szaporítják a füstöt, mégis azt várják: egyszer talán a füst is lángokra hasad. Hogy amit a semmibe seper a könnyed mámor, az valami hatalmasabb reménységgel áll összefüggésben. Cselényi Béla imént idézett verse ugyanezt a monumentális megrendülést és az örökkévaló felé irányuló mohó kapaszkodást modellezi.

Ám most nem mellékutakon szeretnék barangolni. Más, keskeny ösvényre térek; szemügyre veszek egy olyan kis költeményt, amely tizenhét szótagban talán egy egész keleti létforma ijedelmét rögzíti, töményen és véglegesen. Szófukarnak tűnik e rejtelmes ösvény visszhangja, mégis, azt hiszem, hatalmas erővel, hitelesen és cáfolhatatlan érvénnyel fogalmazza meg közösségi létünk egyik nyomasztó és múlhatatlan tapasztalatát (amelyről az évszázadokban számtalan nagy elődünk – például Széchenyi István – vallott már éppen abban az értelemben, amely Cselényi Béla remekművét átítatja). A költemény az *Órajáték bronzapával* című kötetben jelent meg, abban olvasom ezt a leheletnyi haikut:

Eltájolódba

*Iránytűnk fából.
Észak, dél, kelet, kelet.
Bátor, aki fél.*

2016. V. 26.

Ez a néhány szó talán szándéktalanul súlyosan, mégis csalhatatlanul és azonnal felidézi bennünk történelmi ittlétünk egyik nem mai keletű lidércét, a kelet-nyugati létvonalon mozgó közösség nyugati illesztésre képtelennek rémlő vakvesztéglését, az ázsiai eredethaza örök késésre kárhozható, minden mocnásunkban kárhozatosan kísértő rögeszméjét.

A *Kelet népe* kifejezés szellemi szakadékosságát – amely aztán Ady Endre kompország-metáforáján, Móricz Zsigmond eszmei tájékozódásán, a népi írók dacos lelkesültégén át egészen Cselényi Béla szösszenetéig s mai köztántorgásaink nemzeti önhittségtől mámoros számtalan jelszáváig túlélt minden látszatsikert és valós katasztrófát – Széchenyi gyökereztetete meg felmenőink tudatában. Nemcsak 1841-es – Kossuth ellen írt – könyve idézi meg a majd nagyra menendő „keleti raj”-t, hanem egyéb megnyilvánulásaiban is intő éberséggel ismétli a magyarság ázsiai jegyeinek fel-felrémlő veszélyes jegyeit, melyeket talán – a rövidség kedvéért – akár az „elmaradottság”-tunyaság-korlátolt önhittség és az „ej, ráérünk arra még”-attitűd jelzeteivel jellemezhetnénk. Nincs itt hely Széchenyi elementáris magyarságbírálatát még csak pöttyökben sem megidézni, pusztán annyit említek: a nagy reformer fő-főcélja volt, hogy a magyarságot kiemelje a „zagyvalék népek” köréből, megízleltesse vele a nyugati alkotmányosság és létformák előnyeit, megkongassa rettegett-vélt halála körül a lélekarangot (*A Kelet népének* eredetileg a *Lélekarang* címet szánta), miközben őseink és a saját kortársai fogyatékoságait ostorozta. Egyik 1833-as beszédében azt mondja: „Árpád apánk kihozott minket Ázsiából, de úgy látszik, egy lábunk még ott maradt: illő, hogy még ezzel is lépünk egészen a civilizáló Európába.” (*Gróf Széchenyi István beszédei*, Zichy Antal kiadása, 1887, 108. o.)

A Cselényi-vers – különösen az ismétlődő és állandósult történelmi tapasztalat tükrében – rögtön baljós címével érinti épp ezt: ismerős előzményekre épülő, horzsolts történelmi emlékezetünket. A *táj* szó a magyar költészetben amúgy is kissé terhelt és terhes jelentésrétegeket mozgat (gondoljunk csak Radnóti Miklós *Nem tudhatomjára!*), de itt ez a tartalmi elem megsötétedik az igekötő negatív ítéletet sugalló jelenlétével, és a folyamatos melléknévi igenév

mintegy állandó állapotot jelölő szigorával. A cím egyszerre teremt tágas és egyetemes légkört, s ugyanakkor – noha nem pontosítja az alanyt – a történelmi emlékezetünkéből félreérthetetlen kiegészülést nyer. Kötve hinném, hogy akadna olvasó, aki ebben a megnevezetlen helyhatározásban ne azonosítaná magában a Széchenyi-féle aggodalmakat a vers korát mutató sejtelmes állítással. Nincs alany – mindannyian alanyok vagyunk, beszorulva a foghíjasan sorjázó égtájak présébe, hasztalan kapkodva valamely pontos iránytű rezge nyelve után.

Még meghökkentőnek is vélhetném, hogy egy konokul egyedi utat járó, nem társulékony avantgárd költő (mindegy, mit jelent ez) önkéntelenül kitar a többes szám első személy mellett, mintegy a közösségi eszmélet kései letéteményeseként. Mert nem egyes szám első személyben szólal meg, hanem többesben, akár „képviselő” elődei: *iránytűnk*. A képzet mintha egy kalandozó, vagy legalábbis útnak indult csapat („raj”, hogy József Attila egyik törzsszavát használjam) mozgását körvonalazná: mintha itt valakik menni szeretnének valahonnan valahová; igaz, iránytűjük nincs (azaz van, csak éppen fából, azaz minden időkre haszontalan). A cím borúlátó igekötője meghosszabbodik a *fából* szó feleslegességet sugalló határozójával, és egyfajta statikus szellőtleniséget sűrít a versbe. „Fából vaskarika.” „Fajankó.” „Fából faragott királyfi.” „Hát fából vagy te, fiam, nincsen szíved?” Efféle mellék- és háttérfordulatok forgatják egyenesen idétlenné az ábrázolt helyzetet, amely a csökkent tömörségével (és nyelvünkben igei állítmány nélkül lehetséges változatában) holmi végleges verdikt formáját ölti magára.

Gyanítható, hogy a vers képzetrendje más nyelveken alig-alig érthető, hiszen a gyakorta égtájakat minősítő, égtájak „értékeit” egymás ellen fondorlatosan kijátszó nemzeti eszmélet kelet–nyugati értékszimbolikája másutt nyilván jelentésten lírai nyersanyagoknak minősülne. Úgy tűnik, ezt a háromsorost csak mi értjük úgy, csak elődeink igyekezetének ismeretében és csak éppen a mai közkörülmények között érthetjük úgy, ahogy a szerző megfogalmazta. A Kelet népe-sugallatot – különösen épp a mi korunkban – dúsítja még a „magunk vagyunk”, az „utat vesztettünk” és más hasonló, nemzettudatot képző rögeszmebetétek; de dúsítja még például Ady számtalan hangulati előzménye. Hogy csak egyet idézzek: „Mi mindig mindenről elkésünk, / Mi biztosan megszűröl jövőnk, / Fáradt, szomorú a lépésünk. / Mi mindig mindenről elkésünk.” Cselényi Béla költeménye azonban, szemben forradalmat jósló nagy elődeinek látomásaival, már csupán higgadt ténymegállapításba öltözteti melankóliáját – igaz, a harmadik sorban majd egy döbbenetes állítással, szokatlan verses axiómával zár. Ebben az értelemben ez a kis haiku tökéletesen illeszkedik „közaggodalmakat” megfogalmazó nemzeti költészetünk magas vonulatába, amely, tagadhatatlan, azt hirdeti: Kelet Nyugaton fekszik.

Ám álljunk meg egy pillanatra ennél a túlsúlyos többes első személynél! Magyar olvasók, megszoktuk, hogy a többes szám nálunk a személyest meghaladó önkorholás, a hovatovább nemzeti méretű vagy jelentőségű vétekmérlegelés és községegyesítés eszköze, főleg a művészetben. Régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban? – ki ne ismerné, ki ne várná a mai nap hajnaláig ennek a bizonyos avatag orvosságnak érkezését, vagy legalábbis a pitymallatnak olyan rózsaszín árnyalatát, amely csak számunkra vetíti az égboltra nemzeti jobblétünk reménysugarát? Az írekony magyar halandó – egészen a legpökhendibb posztmodernekig – képtelen lemondani a saját nyomatékain túlterjedő jóslatigény bizonyos létfenntartó adagjáról, és

mi, posztmodern ellenére premodern olvasók sem bírnák ki a hétköznapot anélkül, hogy ne bizonyos fanyar malíciába burkolt költői látás adja meg dacos nyugalmlunkat, békességet áhító zendüléseink látszatait.

A magyar lírikus, valahányszor nagybetűvel gondolja el lelkiismeretét, legalább két személyként beszél, mintegy altatja szívében az egyes számot, és semmi kétség, művészi erejének szembeötlő adagját is ennek az egyszerű nyelvi fogásnak folytán képes egyetemes atmoszférával feldúsítani. A kritikai szembesülés esztétikai ajtónállói – csakugyan hiteltelenül lezajlott képviseleti évtizedek után – manapság többnyire fennhéjázó legyintéssel intézik el, korholják a „helyettesítő beszédmód” utómaradványait – Cselényi Béla kicsiben is nagy verse azonban itt is mozgó határokat szab. Úgy tűnik, minden korszakban van mód a szűkebb egyéni költői szóalás tágítására, mégpedig főleg azért, mert 1./ közérzetünk koordinátái változatlanul gyökeresen érintkeznek a múlttal, 2./ hagyomány nélkül egyéni előállításoknak sem volna jelentőségük, 3./ és főleg: bizonyos belátásokat érvényesen meg sem lehet fogalmazni anélkül, hogy ne örökölt öntőformákat alkalmazzunk – legalább részlegesen – a közlendőink sorolása közben. Cselényi szövege a képviseleti szólamlás iránti ingerlékenységet azzal csillapítja, hogy rövid formát választ, nem valamely pontifex maximus kiváltságos magaslatán hangzik el, és nélkülözi a kizárólagos igazságbirtoklás egyéb gesztusait. Nem keres átkot, tartózkodik a metsző kritikától, nem újítja meg, mondjuk, Vörösmarty nemzetporlasztó fekete melankóliáját, de költészetének bájos elemekkel tűzdelt légkörével emberi mértékű bírálati attitűdöt teremt. Ebben a művészetben még zárt mosollyal van tele Pandora szelencéje. Széchenyi azt írja egyik levelében (1858. szeptember 5-én Tasner Antalnak): „Mert magyarnak tán legjobb nem lenni!” De ha nem legsötétebb kedvében találja a nap, ilyen megejtő humorral is tud írni önmagáról (ugyancsak Tasner Antalnak, 1848. január 25-én): „1791. szeptember 21-én született, 17 esztendeig katona volt, 23 évig pedig a politikai pályán izzad. – Impulsust adott az Akadémiára, gőzhajókra, pesti lánczhidra etc. etc. – 10-12 darab könyvet írt, közlekedési elnöknek nevezetett, most mosonyi követ, vörös himlős, lelke nyugodt, szemöldöke szerfelett nagy etc. etc.” Cselényi Béla megilletődött helyzetfelmérése ezt az országos szándékok közt higgadtan izzadó, de *nagy szemöldökét* is számon tartó patriotát rajzolja, lágyan intő s egyúttal látatlan vezeklő patriotaként, az ismeretlenségnek egyik fővárosi barlangjában.

A többes használatának pillanatnyi volumenét mérhetjük más eszközökkel is. Mire jutnánk, ha egyes számba tennénk, csak egy pillanatra? *Iránytűm fából*. Lélekmérföldeket hasítana le a szövegből a szűkítésnek ez a barbár mozdulata. A kijelentés hitele egyenesen követeli a lélegeztető többes számot, az teszi kiterjesztett jelentésű költészeté, az kapcsolja érdeklődésünk lanyha és önkényes halmazához, az jelöli ki szeszélyes és szerény magasságát. Önmegnyugtatóra is gondolhatnánk. A költő nem mindig bírja járulékos étellel a saját mondandóit, olykor szüksége van az önelterelés, tehertelenítés, zárójeles önfelmentés cselére, hogy zuhanás nélkül tudjon picit fényleni. Fontoljuk meg: a többes számba önmagunkat is belesűgjük, tulajdon vérünkéből is adakozunk a közhelyesség látszatának árán. Miközben a költő visszahelyezkedik egy antikizáló kinyilatkoztatás síkjára, mégiscsak sebet ejt a szövegen, elviselhető mértékben átvérzi a szöveg gézpólyáját.

Ezt a trükköt még a posztmoderneknak sem hazudták el lelkiismeretüktől. Esterházy Péter egyik robbanékony kezdeti könyvében, *A szív segédigéiben*

(ajánlom Esterházy-kerülőknek nyájas ismerkedésre minden nemzedékben), a fájdalom egyik zugában váratlan felóvakodik egy fordulat, amely a Cselényi-megoldás lélektani rugózatát is felvillanthatja. Ott nem kap nevet az összefüggés, csak egy dolog kétségtelen: a többes szám ellensúlyt szító funkciója. (Mivel a könyv a veszteség elbeszélésének emléke, a technikát én is bármiféle sajtós ellenszereként idézem meg.) Esterházy a következőt írja: „Mindig utáltam írni. Mert mindig tudtam, mi történik velem. Ha pedig nem történt semmi, azt is elfogadtam. De most... Mintha a saját kezem kötném meg... Minden becsukódik előttem, mint azok az esti virágok, tátika vagy mi, és nincs szabadságom, nem azt írom, amit akarok, hanem amit bírok, amit a mondat enged. – Például néha az is segít, hogy múlt időbe rakom vagy többes számba. Nem is hinné az ember!” Ez a betét – mihelyt a Cselényi-szöveg mellé emelem – a verset is kollegiális fénybe tolja, s mintegy a művészi-eszméleti szimmetria testvéreivé avatja a kettőt. Három elemet emelek ki ebből az ikerragyogásból. 1./ A szöveg olykor csakugyan követeli a pátoz objektivitását, az idejétmúlt betétek időtlen hiteles helyeit. Ugyanis nem érezzük a beszéd „megemeltségét”, sőt, épp a posztmodern bikfickedés kivételes engedékenysége ad a gondolat lejtésének némi reggeli zamatot. 2./ A negativitás objektíválása néha kéri az automatikus beszédmód építőköveit, éppen azért, hogy a felfoghatóság, a szellemi átvétel állapotában maradjon. Szemhunyással végrehajtott, kockázatos és hideg költői manőver ez; pontosan ez a fűtöttség fagylalja meg a vérünk, ettől hőkkenünk meg, ettől találunk vissza közösségünk természetrajzának alapvonásaihoz. 3./ S talán a legfontosabb, mert személyes jegy: itt *segítésről* van szó, becsületünk megmentéséről, arról, hogy ne csak ma, hanem holnap is tudjunk még a meghallgatás igényével beszélni.

A vers második sora sodorja a szöveget a bírálat második lépcsőjére. Vár-nánk az iránytű négy égtájpontját (igaz, a fából készült iránytű – már sejt-hettük az első sorban is – némi csípős anomáliát kínál majd); de nem jön, csak három, azok közül viszont az egyik ismételt rezzenéssel. Észak? Rendben. Dél? Meg se rebben a szemünk. Kelet? Ha halljuk, a napkeleti bölcsék alakja dereng fel. Szent könyvek derengenek fel Közél-Keletről, Távol-Keletről. A Biblia, az Ezeregyéjszaka. Minden tódítás és mítosz, amely a kíváncsi – ugyancsak messze-keleti, ural-altáji környékről érkezett – halandó mohóságát kielégíti. Kelet meséje nekünk mindig kicsit több volt, mint a semmit kerülgető és mintázó legenda, és még ma is hajlunk arra, hogy egy lélegzetvétellel bíráljuk a tudományt, az Ész erőfeszítéseit, amely bámulatos nyugatias közegünket a kritikai racionalizmus találmányaival népesítette be. De amikor a költemény a várt negyedik – a *nyugati* – égtáj helyett hirtelen megismétli a *kelet* szót, meghökkenünk, és... magunkra ismerünk. A vers centrális pontján vagyunk, egy tétova és forró állítás bugyrában, amely melankolikus mosollyal szögezi képzeletünket ehhez a pokoli akadályhoz, a visszavonások, késleltetések és kudarcok közös nevezőjéhez, amely éppen a legújabb eszméletlen napjainkban halálos időszerűséget nyert.

Megértené ezt a verset egy francia, egy osztrák vagy spanyol fogyasztó? Kötve hiszem (legalábbis a ráhökkenésnek azzal a sajdulásával, ahogyan mi megértjük). Felfogná ezt egy orosz vagy török eszesség? Aligha, hiszen ő ott székel magában a keleti *puturlukban*, és ott jól érzi magát, és nem ácsingózik más égtájak kincseire vagy adományaira. Nem, ezt a lírai kijelentést csak mi érthetjük, akik Verecke híres útján jöttünk, és itt időzünk a választástudatlan komország hegyein-völgyein, hol a Nyugattal szembeni komplexusainktól

sorvadozva, hol keleti szomszédainkra legyintve a kényszeres gőg gesztusával, mégis állandóan a Nyugaton kiállított személyi igazolványunk után matatva, hogy valóban hitelesítsük valamely fensőbb értékrendbe érő gyökereinket, sőt vágy nélkül újra meg újra bejelentsük végleges és magasrendű begyökerezettségünket. *Enracinement, Einwurzelung*: jaj, minden szétszórt (vagy kis területre eldugott, de nagyra menendőnek álmodott) nép és egyed áhítása ez... hogy úgy álljon a helyén, akár egy életfa, amely úgy vándorol, hogy meg se moccan, és egyetlen lépés nélkül is képes újrateremteni egész évszázadnyi lidérceket. A vers ezt sugallja: elromlott, de jövőt gerjesztő álmait rögeszmésen ismételtető létünk valahogy folyton Kelet felé húz, *az egész magyar világ Kelet felé lejt*, és ebből a végítéletből nincsen se kiút, se eltérés, se megváltás, se áttörés bármely „nyugatiság” közege felé. A szöveg nem hirdet semmilyen tragikus verdiktet, mindössze amúgy megszellőztet egy mindannyiunkban rendre fel-felhorgadó szorongást, amely, úgy rémlik, egyfajta szellemi röghöz kötöttség rangján áll.

A harmadik sor aztán egy paradoxális fordulatban rögzíti az iménti belátás következményét: az a bátor, aki éppen a második sorban megejtetett tényt elszenvedi, léte a hiányzó negyedik dimenzió hiányától eltorzul, és „fennállását” csak egy ellentmondásos, minden pillanatban elviselni kényszerített tisztázatlanság tudatában képzeli el. Nincsen valódi funkciókat betöltő fém iránytűnk, csupán bátor félelmeink mutatnak ki nem mondott és nem hangoztatható irányba. Cselényi Béla költészete kerüli az axiomatikus légkörű betéteket – itt azonban, ennek az emlékezetes, sőt feledhetetlen közösségi létállításnak magasában igazi katartikus hatást ér el. Verseinek alaphangja inkább a bánatos dörmögés: ez a líra többnyire a *ius murmurandi* síkján tölti be hivatását. De vannak zugai, ahol csatlakozik nemzeti líránk nagy, tragikus vörösmartys vonulatához. Ilyenkor ritka igazságokat modellál, magányos és kíméletlen kijelentéseket választ, és önmagában azzal emelkedik a langyos kortársi halmazat fölé, hogy épp a ritka igazságot meri szóvá tenni. Szövegeinek ezeken a pontjain megtorpanunk, egész testünkben megborzongunk, és felsóhajtunk: ez, igen, ez a nagy költészet. Nem látványos zendüléseinek láttán koponyaalapi megrendülést élünk át, és felsóhajtunk: igen, ez itt, íme, megint nagy költészet. Ma már oly kevés igaz könyv, oly kevés csalhatatlan költészet létezik, oly kevés igaz ember lélegzik versek mögött, hogy efféle lényegi költemények olvastán arra a gondolatra tévedünk: szükséges-e más verseskönyvet olvasnunk még, ha ilyen keserűség formájában fakadhat csak fel az igazság?

Mit mondjak? Megcsodáltam egy verset, és most már tudom: nem a könynyűek bírnak emelkedni, hanem... Csak azok tudnak repülni, akikben elegendő súly gyűlt össze. Cselényi Béla költészete ilyen: nélkülözi a nyilvánosságot, és ebből hallatlan erőt merít. Értékes veszteségből most már örökké forrást nyer ki, hiszen tudja: a magányosság kárpótlása az a boldogság, amely szóba tudja foglalni egyéni és közösségi létünk nem múltó egyensúlyhiányait.

CSELÉNYI BÉLA
anyám alszik

otthon sosincs akkora csend
mint anyámnál ha alszik ő
az én csendem benépesül
apróbb készülékek állapotaival
csendem többnyire nyomasztó
és bekapcsolok ezt-azt
sorozatfilmet a telefonomon
kormánypárti táskarádiót
ellenzéki zsebrádiót
mindig inog a függőön
óvatosan hozzáérek
lefékezem de újra beindul
anyámnál viszont csend van amíg alszik
amíg nem kérdi meg hogy testvére vagyok-e
amíg meg nem kérdi
hogya hívták a férjét
poklot látok
a bölcs öregség elkerülte őt
serdülő dühvel kéri a választ
minden lehetetlen kérdésére
de most alszik
most csend van
csak én vagyok vörös-fekete
patás szarvas farkas
görög–latin–zsidó–keresztény
ördög a látatengerében

Budapest, 2021. VII. 9.

valami vészterhes

bömbölnek próbaidős himnuszok

Budapest, 2019. XI. 1.

ember nélkül a kert

a paradicsomról lekéstem
más ember nincs ott
de újabb s újabb kígyók
kúsznak elő munkanélkülien

Budapest, 2019. X. 31.

álomkép kék üveggel

kék üvegben ablakok között
átlátszó kölnivíz inog
így ahogy felidézem
helyén egy nő hátrál
tagadólag rázza a fejét
ruhás melle is
jobbra-balra ing

Budapest, 2019. XI. 15.

a kényelem zsoltára

ismét álmodom
bútorok meleg vízben
közöttük úszom

Budapest, 2019. XII. 5.

kiválás

elköszönök egy csoportképtől
kihajolok szüzességemből
halottak fényképezkednek
és szenilisek
és renegátok

Budapest, 2021. I. 16.

lélekröppenés

ha a lélekről
halkan lehámlik a test
új tájba röppen

Budapest, 2020. XII. 17–18.

elektrolízis

elektrolízis
szívem kóborárama
elemeire
bontja szét a vért
vas és szén és oxigén
kék ereimben
rettegve kering
bordáim jégbordaként
markolnak belém

Budapest, 2020. XI. 22.

báb

fölöttem kereszt
emlékek cérnáival
léptetnek engem

Budapest, 2013. XI. 22.

máig hatóan

szívemre húzódó láz
mint gyufa a bélyeget
elégetted öt éves koromat
s onnantól máig
hat éves vagyok

Budapest, 2021. III. 4.

kakukktojás

most 'hatvannyolc-
-hatvankilenc
telére tevődik a dal
fejem vetítógép
de nem tudom ki tekeri
bennem a diafilmszalagot
most karácsony van például
kanyaróból kikecmeregve
holdautó légpuska ultramarin színű
pulóver ugrik be
mondj te is hasonlót
más telet
más nyarat
más vetköztetést

Budapest, 2021. III. 10.

hajnali égbolt úgy januárban

pirkad az égbolt alja parázslék téli fehér hó
adja a pink ég kvarc vakítású körvonalát
talpropogásod gyúrja a szűz hó hús epikáját
s lesz a fehér táj holdtalajából szürke latyak

Budapest, 2021. II. 18.

léleklepel

lelkeket kiterítem
sodrófával szétlapítom
közszemlére teszem

olvassák lelkeket
nem mondanak semmit
vagy néha megjegyzik
hogyan ez mire való

fölösleges lelket burkol
csontom húsom bőröm
kiadót keresek léleklepellel

Budapest, 2021. IV. 20.

ABAFÁY-DEÁK CSILLAG

Nyuszi, már férfi vagy

„Cselényi Béla láthatatlan költő,
a legnagyobb magyar láthatatlan költő.”
(Esterházy Péter)

– „Mókus bácsi – kérdezte Satnya Nyuszi a keresztapjától – Mókus bácsi, miért van az, hogy itt karácsonykor nincs hideg, nem hull a hó, és az Angyalnak azt mondják, hogy... Miku..., á-á..., hogy Jézuska?... Mókus bácsi odalépett a keresztfiához, mellső lábát a vállára tette, és szokatlanul komoly hangon ezt mondta: – Ezek azért vannak, Nyuszi, mert már férfi vagy.” E sorokat *Satnya Nyuszi első karácsonya Ausztráliában* című első prózakötetében (Noran Kiadó, 2004) olvashatjuk. A nyuszi egészen Ausztráliáig jut, valójában disszidál.

Cselényi Béla mindig úgy tekintett és tekint ma is a világra, mintha egy meseben élne, mintha örökre gyermek maradt volna. A világ iránti kíváncsiságát hatvanon túl, ma sem leplezi, és ebbe önmaga iránti kíváncsiságát is beleérti. „Makacs felfedező” (Báthori Csaba), honvágát legyőzve ma is Magyarországon él. Itt érzi szabadnak magát. Szabadságpárti, aki gyakran bizonytalan, mire is emlékszik, jól emlékszik-e arra, ami történt. Történt-e bármi, ez is nyitott kérdés. Nem képzelődik, csak hisz az álmokban, lejegyzí őket, napra pontosan. Jegyzetel. Minden reggel jelekkel látja el, saját készítésű piktogramokkal. Összeállítja belőlük az álomszerelvényt, ólomkatonák őrzik, s most már a könyvespolcon sorakoznak, hadrendben. Az álomszerelvény mozdulatlan, nincs füttyjel, nincs indulás, de nincs érkezés sem. Álomutazó, aki úgy hiszi, már megérkezett, holott még el sem indult.

Cselényi Béla pedig elindult. Kolozsvárról, ahol született. Kolozsvárról, ahol én is éltem, míg el nem indultam. Legutóbbi kötetében (*Órajáték bronzapával*, Parnasszus Kiadó, 2019) szereplő, *A második kiutazás* (67. o.) című verse szerint ez olyan út, amelyet elfelejtett a költő. De Kolozsvárt nem feleli. Vagy feledheti? A *Súlytalan honvág* (64. o.) a kolozsvári utcát juttatja eszébe, amelyen súlytalanul lépne, járna, csak úgy, látogatóban. Vajon mennyire voltak súlytalanok a léptei, amikor az 1970-es években munkakönyv nélküli tejkihordóként dolgozott? Akkor ez a lehetőség, még azoknál is, akik úgynevezett rendes munkát sem kaptak, vagy már az állásukból kidobott írók esetében is, megélhetésüket, éhenhalásuk megakadályozását jelentette. Hajnalban vitték ki az üveges tejet, ami inkább tejnek látszó tárgy volt, és később már ez a lehetőség is megszűnt. „No milk today.” Ebben éltünk, de nem csak tejen él az ember. Túlélésünket segítette a magyarországi barátoktól érkező szellemi táplálék: az Új Írás, a Kortárs, a Nagyvilág és más folyóiratok számai. Cselényi Béla dolgozott játékgyárban, raktárosként, szerintem akkor is a saját betűjátékain elmélkedett és írt, ez tartotta életben, kamaszkora óta írta verseit. Volt segédkönyvtáros is, ott elemében lehetett. 1977–1980 között a Gaál Gábor Kör titkára, majd a kör megszűnéséig (1982) annak vezetője volt. 1987. december 23. óta Budapesten él. Milyen lehetett az első karácsonya Budapesten? Mint Satnya

Nyuszié Ausztráliában? 1988-tól a Magyar Rádió Sajtóarchívumának sajtó-informatikus dokumentátora. 1989–1990 között elvégezte a MÚOSZ újságíró iskoláját. Utolsó munkahelye a Magyar Távirati Iroda volt. Első verseskötete, a *Barna madár* 1979-ben jelent meg a Kriterion Kiadó gondozásában, és az úgynevezett harmadik Forrás-nemzedék képviselőjeként lépett be a romániai magyar irodalomba. Azok közül, akik vele együtt indultak a hetvenes évek elején, néhányat (például Szöcs Gézőt) hamarabb felkapott a hírnév, bár egy darabig együtt haladtak.

Cselényi Béla ma is gúnynal, önirónával tekint önmagára és korára, daccal és óvatos dühvel, én is itt vagyok. Jelen is van, meg nem is. Inkább tűnődő eltűnőben. „Talán eltűnök hirtelen” – írja József Attila. Talán – erősítené meg Cselényi Béla. Nincs eldöntve, mert eldönthetetlen. A 2020-as Artisjus-díjat a vers kategóriában Cselényi Béla költő *Órajáték bronzapával* című verseskötetének ítélte a kuratórium. Eldönthetetlen, hogy miért virulens Cselényi Béla költészete, mint a kosbor vagy a máriatövis. Talán mindkettő. Illata és színe van. A szabadságkultusz jelképei, vadon teremnek.

Költői léte a *ködlovag* szóval is jellemezhető. Magyar jelenség. Azokat az írókat nevezték így, akik magányban és homályban éltek, alkottak. A felszín mögé láttak, a rejtett valóságot kívánták felfedezni és megragadni. Műveik a fantázia, a mesék imaginárius világába lépnek át, miközben önreflexiójukban álom és valóság, élet és halál egymástól elválaszthatatlanná válik. Cselényi Bélánál is a műönállóság – jelentése, üzenete önmagára mutat vissza, de nem csak egy ködlovag, hanem a különállók között is különálló, fényérzékeny gentleman, aki sosem akart hős lenni, sem antihős. Zárványba foglalta magát, így vált egy kényszeredetten kettéhasított, halhatatlan városi emberré. Alkotói szemléletét egyszerre hatja át a nyelviség, az elmondás mikéntje és stílusa, és ezek mögött a sejtelmes, megfoghatatlan hangulatot kifejező szándék és akarat.

Cselényi Béla verseinek lelki, érzéki és érzelmi tartalma mindig magában hordoz, magában rejt egyfajta távolságtartó, elidegenítő mozzanatot, amely a világra rácsodálkozását, nyitottságát, egyben a költői szubjektum gyöngédségét, törekenységét hivatott ellensúlyozni, megbillenteni, zárójelbe helyezni. Létállapotai a vágyott és önként vállalt magánytól, a hiányérzésektől, a világ történéseit szeizmográfszerűen követő állapotig ívelnek. Létértelmezései, önmegszólításai szuggesztívek, álomszerűek, a valóság határait kitoló, megkérdőjelező érzéseken-gondolatokon alapszanak. Gyakran emlékezik, de ez az emlékezés nem a múlt időben létet (helyet) jelenti, hanem a jelenné vált múltat. Egyfajta időhurok ez, ismételni kell, hogy világossá váljon, miként léphet ki ebből a hurokból, válhat a vers a felidézett pillanat bronzszobrává.

Cselényi Béla verseiben is tetten érhető, hogy megrendült a műalkotások időtlenségébe és örökkévalóságába vetett hit. Nem a világgal áll szemben, hanem önmagával. Haikui a látható és a nem látható dolgok közötti kapcsolatot térképezik fel, ebben a világban az ember, az állatok és a tárgyak egyenértékűek, mellérendelt viszonyban vannak egymással, és a névadó maga a tárgy.

A költői hagyományt kritikával és kellő iróniával, allúzióval kezelte és kezeli. Versei a vegetatív szintű lét világát, az arra ráismerés pillanatát ragadják meg; ebből a világból kitörni nem lehet, csak beszélni róla, mondani és mondani. Tudata nem önmagára záródó tudat, nyitottsága a gyermeki kíváncsiság nyitottsága és elevensége. Derűjében egy clown iróniája, esetlensége lappang, hogy nem tartozik számadással senkinek, sem élőnek, sem holt-

nak, és a lét lepattinthatatlan figurája, aki képes provokatív és trágár lenni, aki képes álarc mögé rejtőzni, és ezzel megőrizni a titkát, a titkos társát, a példaképét a gondolkodásban. Ez a fel-felcsillanó derű és irónia Cselényi Béla sajátja, olyanságának lényege.

„Azt olvastam egy emlékkönyvben, hogy az igazi költő csónakja mindig a nyílt vizeken jár, távol a partoktól, onnét tehát nem elérhető, nem irányítható, más, nem a parti hullámverésben jár. Cselényi ütött-kopott, zseniális ladikja, hogy azt ne mondjam, lélekvesztője is ott kint van. Olvasván érezzük, messzi vagyunk, messzire vittek minket” – írja róla Esterházy Péter.

Ne féljünk beszállni csónakjába, lélekvesztőjébe: izgalmas utazásunk lesz, ha olvassuk a verseit.

KÖLÜS LAJOS

Lelkemből megélni

CSELÉNYI BÉLA: ÓRAJÁTÉK BRONZAPÁVAL
PARNASSZUS KÖNYVEK, 2019

A kötet cím szimbolikus utalás a mechanikus zsebórára, amelyre gyakor-
ta tekintünk úgy, mintha apánk ajándéka lenne, „a legjobb apának” jelzővel.
(*Órajáték*, 148. o.) Szinte látjuk, ahogy a bronzapa az ingaóra tartozékaként
„ki-kijön, / be-bemegy”. Hol eltűnik, hol felbukkan újra. Várjuk a felbukkaná-
sát. Játszani akarunk a bronzapával, gyermekként, gondtalanul. Hatvan éven
túl is. A versek zenéje órajátékszerű, nosztalgikus, finom, akár egy menüetté.
Meg- és felidézi az időt, az álomszerű léttől a valóságig terjedően.

A versek egymásutániségében a többszólamúságot, az ellenpontosításokat,
rájátszásokat, avantgárdos szétírásokat, reflexív szemléletmódot és az egymást
kiegyensúlyozó, kiegészítő hangulati megfeleléseket, nyelvi ritmikákat fedez-
hetünk fel. A kötött formák (szonett, haiku, hexameter) mellett a szabadvers-
forma az uralkodó. A többnyire központosítás nélküli versek hangnemét gyak-
ran groteszk, ironikus szemlélet hatja át.

A kötetet nyitó *Zavaros álom* című, négy haikuból álló vers önmegszólítás,
egyben a hely- és időélmény bizonytalanságát rögzíti („miféle tarka / ing
hasadt szét szárazon / lapockáim közt (...) s hova ment volna / a soha el nem
indult / álomszerelvény”), ez a bizonytalanságérzés és erős vizuális mozzanat
(*álomszerelvény*) az egész kötetet jellemzi. Origó-helyzet: a létezés hasonlatos
a fénymásoló által történő másoláshoz, az eredeti mintha nem is létezne. A
belső idő mozdulatlan, az álom mint üzenet kérdéses („mit álmodtam ma”),
a létezés paradoxona, hogy kezdete (a gyermekkor) befejezetlen, lezáratlan
és örök.

Az álomelégiákat (*Vágyálom; Pityergős álom; 2016. október 22-i álom; Álom
tömegekről; Kisstílu álom; Hőgutás álmaim; Kusza álom*) a *Felnőttségem szonettje*
című vers követi („Felnőtt mivoltom ide-oda rángat, / egyik csapdából a má-
sikba esem”, 25. o.). „Szeretnék gyermek lenni”, állapítja meg a költő, de az
ólmkatonák már a könyvespolcon állnak őrt, és nem a játékasztalon. Amire
vágyik: „csak a gondtalan // bamba elalvás / következmények nélkül”. Másként
is megfogalmazza ezt az érzést és élményt: „hámlik a tűzfal / egy régi vakáció
/ benzinszaga száll” (*Tatarozás*, 31. o.).

Költészete minden álomszerűsége ellenére tárgyias (*Gyermekbeszéd*, 38.
o.): „azóta se láttam / ilyen hideg [kék] színű ragtapaszt”, amelynek létezését
megkérdőjelezi, bár naplójegyzetében napra pontosan rögzítette a látványt. Ez
a mű rájátszás Kosztolányi *Mostan színes tintákról álmodom* című versére. A
körhintadalt (44. o.) már nem dúdolja senki, bár úgy érzi, lelkében időnként
megszólal: „és mintha boldog lennék / megforgat a nyárban”.

A kötet szerkezete a folyton változó olvasatokkal kitágítja a versek világát,
a lehetséges értelmezésekkel a szabadság gondolatát és érzését teszi konkréttá,
még azon az áron is, hogy a szürrealitásba hajlik a vers, egyfajta lebegésbe,
bizonytalanságba, kételkedésbe.

E gyűjtemény közel tíz év termését, válogatását tartalmazza. Cselényi Béla 1973-as indulásához, illetve az azt követő kilenc kötethez képest a 2010-es évek versei között leginkább intellektuális, bölcseleti, elmélkedő, fogalmi jellegű verseket találunk. A megsejtett, álmokban megélt, átélt és a hétköznapi világ tömör, beszédszerű meg- és felidézését az teszi hitelessé és szervessé, hogy a költő nem pózol – hangváltásai, megtorpanásai közvetlenek, őszinte emberi megnyilvánulásokból, a tetten ért pillanatokból erednek.

„A tárgyak önmaguk, és (...) megőrzik *olyanságukat*”, írja egy helyen Czesław Miłosz. Cselényi Béla máig megőrizte *olyanságát*, költészete őrzi és kifejezi a tárgyak, a dolgok méltóságát, a létezőt magasztatja, de nem idegen tőle a nonszensz és abszurd látásmód sem. Nyelve egyszerre választott és elhagyott, magyarországi és erdélyi magyar: mindkét nyelven szabadon szólal meg, érti és megérti; bármelyik nyelven is beszél, képes azt eltávolító eszköznek, szűrőnek tekinteni, sőt lefokozni. Verseiben rendre rábukkanhatunk az írás értelmetlenségének metaforáira, a mindennapi életet átható szorongásra és bizonytalanságra, a sosem kapott ütés fájdalomra és a sosem kapott érintés hiányára.

A pöre, a profán léttapasztalat absztrakt formát ölt a *Viszontlátás* című versben: „Láttam a dagadó holdat / oldalt elfeküdni, / ugyanazzal a jól ismert / kolozsvári arccal” (65. o.). Cselényi Bélánál a csönd nem fénylő vagy fénytelen, hanem artikulálatlan, néma üvöltés, amelyet a szeretetérzés hat át. Szemlélődő passzivitása, visszafogottsága nem restség, nem is a felesleges, marginalizálódó ember létmódja, hanem alkotói attitűd, amelynek birtokosa nem akar és nem is tud megfelelni a társadalmi elvárásoknak.

Az idő könyörtelen, hétköznapi és mégis emberi szépséget hordozó világát hívja meg *Anyám a kórházban* című verse (149. o.): „mintha Christo csomagolta volna be / halványzöld vagy éppen rózsaszín fóliába / gépek / kapszulák // lehet hogy megmaradok / mondja sejtelmesen”.

A magányversek a kötet utolsó harmadában jelennek meg: *Évek óta már csak az éternek írok; Ars Poetica; Hatvan fölött; Számvetés; Emlékezés; Névadó tapadóm; Merengés a közös múlton; Változat fekete lyukra*. A fejtetőre állított világ képtelensége és a szubjektív én határtalansága ütközik egymással, viszonyuk egyszerre szül otthonosságot és otthontalanságot. Nem véletlen, hogy a kötet végén található verseket rezignáció és elégikusság, szelíd irónia és filozofikus derű járja át; mintha beletörődne, belenyugodna sorsába, magányába (*Hat írógép; Lézerfényben; Gondolat hosszú hétvége előtt; Egyenpolcok; Politikai unalom; Elfásulás; Talán nem komoly*, 208–217. o.)

Narrációs-sűrítési technikája révén a tere sokszor üres: belakni, bejárni akarja, a hely gyermekévé válik, aki mindent kimond, amit gondol, mindent megőriz emlékezetében, amit mások rég elfelejtettek – ezek a semmi (nonszensz) szövegek egyszerre nehezítik és segítik az olvasói tájékozódást. Minimalista költeményeiben (például haikuiban) epikai-drámai elemek, a commedia dell’arte stílusára jellemző rögtönzések bukkannak fel – szinteket, dimenziókat törnek át, égetnek fel –, „új értelmezési gyűjtőpontként más megvilágításba helyezve a versszöveget, amelyben a nyelv csupaszon, magára maradva jelenik meg” (Ferencz Győző).

„Minden játékomat megénekeltem, / valóban élni elmulasztottam” (*Lelkemből megélni*, 34. o.), és a valóságra csak felrezzent, összegzi saját létét. Felteszi a kérdést: „Vajon feltűnősködnöm kellett volna?” (34. o.), mert a költő úgy érzi, hogy hiányzik művészetének elismerése. Okát is adja a peremlétnek, egészen

groteszkül ható, metaforikus, egymásba csúszó képekkel fejezve be a verset: „Taszított sokaknak a tülekedése, / megannyi gesztus és a temérdek / hullámvonalban vonagló angolna.”

A kötetzáró vers (*Rétegfilmem terve*, 218. o.) véleményem szerint a költő ars poeticája: „eseménytelenség / finom keresővel / ez az én közegem”. Ismét az Origó-helyzet, se itt, se ott: „rétegfilm rétegfilm / életem értelme / tán csak ezért éltem / ezt rendezték meg / legyen kasszasiker”. Mintha magányosan állna egy vívópáston, önmagával szemben, és bárki győz, nincs vesztes; önként adta, amit adott. Találatot. En Garde! „Lelkemből megélni.”

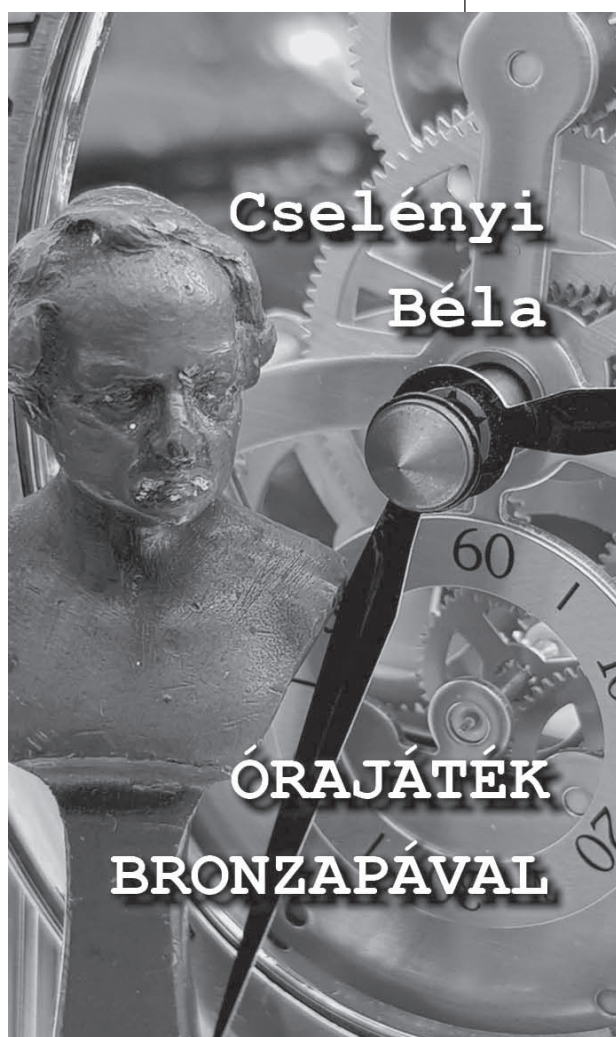
BÁTHORI CSABA

Újszövetségi posztavantgárd

Artisjus Irodalmi Díj – költészet
Díjazott mű: Órajáték bronzapával.
Parnasszus Könyvek, 2019

A 2020-as Artisjus-díjat a kuratórium vers kategóriában Cselényi Béla erdélyi származású költő *Órajáték bronzapával* című verskötetének ítélte. A kötet az utóbbi szűk évtizedben keletkezett verseiből nyújt ízelítőt – hiszen tudjuk, Cselényi Béla minden könyve amolyan betakarítás és szeszélyes ihletvonulatokat villantó metszet, válogatás. Ám mondhatnám azt is, hogy súlyos és súlytalan pillanatokban fakadt szövszeneti remekművek, a szerénység, az ironia és a bujdoklás álcájában megjelenő mutatványok sorozata minden kötete – így ez is. Ha azt mondom, hogy a posztavantgárd költészet árnyékkedvelő alakja ő, talán nem tévedek. Ha ízlésének és alkotási gyakorlatának magyar ősapja Kassák Lajos egy bizonyos „ószövetségi avantgárd” teremtő értelmében, akkor Cselényit egyfajta „újszövetségi posztavantgárd” képviselőjének nevezhetjük: művészete egyszerre érint efemer és örökkévaló témákat, s ugyanolyan játékos-humoros, ám komolyabb gesztusokkal fedi fel magát. Formabontó, ugyanakkor formahú egzisztenciális állításokat fogalmazó, mégis minden túligényességet mellőző, olvasót komolyító, egyúttal felderítő költői beszéd ez, amely nem egyes darabjaiban, hanem egész attitűdjében teremt csak meg a jelentőség alakzatait.

Cselényi Béla 1955-ben született Kolozsváron, ott végezte iskoláit, 1987-ben költözött Magyarországra. Kora gyermekkorától ír, az *Órajáték bronzapával* a tizedik kötete. Mintha a láthatatlanságra született volna: csak a makacs felfedezőknek mutatkozik meg, akik hajlandók felhálni verbális költői anya-

gának csúcsaira, különleges szótársításainak bozótosába, színesen-szokatlan szökkenő képzeletének színhelyeire. Ahogy egyik versében írja: „Sehol sem vagyok.” Ugyanakkor azt hiszem, igenis sok helyen van, hiszen életünknek egyre több vonatkozásáról ejt szót, egyre véglegesebb igyekezettel. Amolyan egyedülálló városi nomád ő, aki keserűségek közt is derűre tudja hajlítani a szívét. És verseiben sok mindent meg tud nevezni, ami másnak szóval elérhetetlen. Lehet, hogy – ahogy Esterházy Péter mondta – láthatatlan költő. De anynyi már ma is bizonyos: költői életművét nem láthatatlan tintával írta. Mintha folyton betömködné a múltban tátongó úrt, és verseiben átlátna a jövőbe. Mert derűje jövőt ígér, távlatot nyit, élni segít.

LYRA HUNGARICA

B o R e o

G. ISTVÁN LÁSZLÓ

D. Karamazov

Aki úgy eszi a kenyeret, hogy a kalászerés visszamenőleg nem csírázik ki szemében, vagyis testével nem követi a napérlelés útját, rágás közben leárnyékolja a búzát érő fénynyalábok támadási pontját, és az egész lelke kovásztalan marad, annak a morzsák akkor is kiülnek az ajkára, ha a falatokat egészben nyeli – az jobban teszi, ha teljes szájjal harapja, magába tömi a kenyérárkok és a láthatatlan megváltó mikrotubulusok egész csatornarendszerét, már-már belefulladás az életadó masszába, mert ami törik, nem érte törik, ami a test helyett test, nem érte áldoztatik, ami a lélek helyett elfogadott lélek, nem neki, az ő üdvözülésére adatik – az a falással él, és azzal éljen. A megváltás misztériuma mégis az övé.

Full tang

A dán csoport a Ferenc téri nyilvános vécét választotta. Túl voltak a kötelező városnézés hervasztó körein, húsz és harminc év közöttiek lehettek, három férfi és egy nő. Az egyik gyomrában húsz százalékos almalé, a másikéban apple cider, a harmadikéban kóla, a nő nem ivott aznap. De ő is vizelt. Diszkrétén szállodaszagú ruhájuk olcsó kölniillatot, a megszűnés határán járó girosz-szagokat és dohányt árasztott, befelé fizettek. A három férfi balra, a nő jobbra vette az irányt. Bent minden rendben ment, nem jutott eszükbe semmi. Este tizenegy lehetett. Kifelé a három férfiből kettő körülvette a vécésnéit. Brisa tapper 95 típusú Elmax rozsdamentes acélpengéjüket, melynek vastagsága 3,6 mm, két oldalról a nő nyakába szúrták, a pengék konstrukciója full tang volt, egyenes leélezéssel. Teljes hosszuk 21, a pengék hossza 9,5 cm. Senki nem adott ki semmilyen hangot, mind a négyen elhagyták a helyszínt. Nem volt semmi bekamerázva, nem járt egy lélek sem arra. Full tang kés esetén a markolat maga a penge anyaga. A full tang emberanyag nem tudom, milyen. A csoport tagjai ma is élnek.

TATÁR SÁNDOR

Tudván tudva. De.

Amikor kilépsz a költészetből,
 azaz nem költészetet szólsz,
 hanem
belépsz a költős szerepbe –
 mikrofonba beszélsz,
 publikumnak vagy riporternek beszélsz,
 a meggyőződéseidről (...?), az
 értékválasztásaidról (...?) beszélsz,
 a művészi céljaidról (...!?!?) beszélsz,
 akkor óhatatlanul az ő „játék” szabályait követed,
 kiszolgálod őket, engedsz a „kíváncsiságuknak”
 (Szép kis kíváncsiság: azt követelni vagy akár
 „csak várni”, hogy *arról* [wtf?] beszélj,
 de nem ám metaforákban [példázatszerűen,
 parabolákban], és, az ördögbe is!, ne alig érthetően,
 talányosan vagy többértelműen – elő a
 józanparasztésznek szóló egyenességgel;
 szóval azt várni el, hogy *mellébeszélj*,
 hogy

legrosszabb esetben is derüljön ki, *minek* mellé,
 azaz hogy

így vagy úgy, de – ne kertelj – mondd meg a tuttit!
 – szóval, amikor mikrofonba mondod azt,
 ami téged nyilván nem... pontosabban érdekelni érdekel,
de pontosan tudod, hogy ezekért a
 laposka konfekciógondolatokért, szólamokért
 vagy szakállas bölcsességekért szíved és meggyőződésed szerint
 soha nyilvánosan nem szólalnál meg,
 de beszélsz, vallasz, felvilágosítasz (netalán még
 föl is lebbentesz!!!)

– mikrofonba –,
 mert tudod, hogy ez így működik, mert nem most jöttél
 a hathúszassal, mert jókora cégér, blikkfangos cégér
 kell manapság a legjobb bornak is,

akkor

– akkor tud veled az üzem kezdeni valamit;
 akkor némi szerencsével (már hogyne lenne
 ez szerencse; csak nem fogom itt komolyan vehetlenné
 tenni magam holmi „savanyúszőlő”-típusú sikerfikázással?!),
 akkor némi *szerencsével* brand lehetsz;
 amikor nem költészetet szólsz,

amikor azt a helyet töltöd ki (vagy be) a nyilvánosság terében, amely kiadó, amikor beléptél a költőszerepbe.

És **mégis** vannak találkozások.
túl... vagy *innen...*

Fitymálnod nem lesz miért¹

*Amikor fedésbe csúszik a másság és az aszág,
megszületik a masszív (ám ki tudja, mire jó) igazság.*

Sok napbarnított-ruganyos, pálmafás,
koktélos, hodálynappalis dél-amerikai szappanoperából
kell kiábrándulnunk,

ráunnunk a rivaldafény és
riportermikrofon éltette (holnapra kámfor-)celebekre,
és megsajnálni őket
(túl álompárokra és álomporokra),
összeborzadni és megundorodni a plázák
villódzással, gépzenével és illatörvényekkel
(sikertelenül) lelezett,

harsogón sivár ürességétől²,
míg aztán eljutunk oda, hogy (f)elismerjük:
a „pótlék” *maga a dolog*
– ez nem megalkuvás; akkor már
inkább bölcsesség
(hisz ugyan mi szól ellene, hogy megértéssel,
rokonszenvvel tekintsünk a dolgokra,
de legalábbis tiszteljük őket akként, amik?) –
tengerre néző terasznyit ér (úgy, ami) a
galambszaros körfolyosó, s *nemcsak*
hitvány vadon- vagy kertutánzat
a balkonládában burjánzó flóra, valamint
ott vannak még a nehezen lélegző,
városi kövér tacsók, ölebek.

1 Nem lesz lehető

2 Lehet, hogy te – ha már a kezvedbe került ez – nem szorulsz rá minderre, ahhoz hogy...
– de akkor se lapozz tovább.

JENEI GYULA

Az amerikai nagyváros

láttam az amerikai nagyvárost, ahonnan a madarak látják, az égből, láttam a repülőterét, ahogy a terminál csöcsein csüngtek a hatalmas utasszállítók, száguldottam soksávós autópályákon, láttam többlepedőnyi csillagsávós zászlókat lobogni alkonyi napsütésben, láttam tűzlépcsős szállodát, laktam benne, végigettem reggelizőhelyek kínálatát, mindenféle omletteket, müzliket, sápadt kolbászkákat, s mert mohó vagyok, hosszú, keserű tejeskávékat és nagyadag édes dzsúszokat ittam, miközben elnéztem, hogy a vendégek inkább fehérek, némelyikük jellegzetes texasi kalapban, westerncsizmában, míg a személyzet inkább feketékből áll, hallgattam a kövér kasszírót, ahogy vidám, cigarettafüstös hangon nyelverte teli a helyiséget, vagy az egyik pincért, az ugyancsak harsány néger óriást, aki észlelve idegen beszédünket, megkérdezte, honnan jöttünk, s mikor megmondtuk, bólogatva, bőséges mosollyal vonult a pulthoz, majd mint aki hirtelen megvilágosodik, úgy kiabálta vissza, budapest, budapest, láttam az amerikai nagyvárost lenyűgöző felhőkarcolókkal, amiknek derekukig sem értek a templomok, pedig azok isten tekintélyét hirdetni magasodtak a metropolisz fölé, láttam az amerikai nagyvárost, ahogy összeér benne múlt és jelen, láttam tizenkilencedik századi házakat és palotákat, láttam huszadik századiakat, és láttam olyanokat, amik épp akkor épültek, jártam óriási toronydaruk alatt, amikre felnézni is szédület, és rácsodálkoztam a kifinomult összhangra az ódon, vöröstéglás épületek és az ultramodern üvegcsodák között, láttam az amerikai nagyvárost, betértem az egyik múzeumába, órákig kóvályogtam indián szöttesek, azték edények és kőszobrok, avantgárd festmények és a hispán konkvisztádordinasziák emberábrázolással gazdagon díszített faragott bútorai, baldachinos ágyai között, elmerültem afrika naiv művészetében, kunyhóépítészetében, az indiai vagy kínai évezredek kultúrsokjában, s mire az európai barokk zsúfolt termeibe értem, csak a fásultság maradt, a csömör, a menekülés, és inkább a múzeum előtti füves téren heverve, élményektől kiüresedve bámultam az utca forgalmát, láttam az amerikai nagyvárost

szitáló esőben, láttam, amikor ködbe bújtak a házai, láttam filmekből ismerős, sárga iskolabuszokat, és olvastam a verseimet magyarul egy középiskola színháztermében több száz diáknak, akik pissenés nélkül hallgattak, láttam az amerikai nagyváros villanegyedét, ahol széles utak voltak és széles járdák, láttam autók gyér forgalmát, de gyalogosokat nem, mert akkora kertekben, parkokban álltak a kastélyszerű házak, hogy megnőttek a távolságok, és gépkocsival közlekedtek a lakók, halloween volt éppen, láttam a rengeteg tököt, ahogy díszlettek az épületek előtt, a járdaszegélyeken, láttam az ajtókra rögzített csontvázakat, boszorkányokat és a mindenféle műanyag rémeket, láttam az amerikai nagyvárost esti fényárban, az édességgyűjtő maskarás gyerekek bandáit, láttam a kivilágított felhőkarcolókat, a neonjátékok csodáját, láttam az amerikai nagyváros karcsú hídjait, autóutak kanyargó ágbogát, belvárosi járókelőket, láttam boltokat, ahol élelmiszert, orvosságot és ruházati cikkeket árultak, tévelyegtem csokoládétól roskadozó polcok labirintusában, láttam az amerikai nagyvárosban mókusokat, gyűjtöttem makkot, ültem bárókban, ittam viszkít, jártam hamburgerezőben, ahol a húspogácsa füstösen, rusztikusan olvadt bele az íztengerbe, de a kóla gépi volt, vizes és vacak. láttam az amerikai nagyvárost, és nem láttam semmit, mert nem tudom, hogy a hajléktalan kinézetű fekete, vagy az amerikai szatyros ember, akivel egy kis csatorna hídján találkoztam, mit evett reggel, és hol húzza meg magát éjszakára, láttam az amerikai nagyvárost, és nem láttam semmit, mert nem tudom, hogy az a sárga iskolabusz honnan szedte össze a verseim közönségét, amelyben kevés volt a fehér, és kevés a fekete is, a legtöbben latinók voltak, vékony, csontos arcú gyerekek, akikkel a rendhagyó óra előtt az igazgatóhelyettes kikapcsoltatta a mobiljukat, s nyomatékosan fölszólította őket, mutassák meg a vendégeknek, milyen fegyelmezettek tudnak lenni, és tényleg csöndben maradtak, csöndben ásítoztak, illedelmesen unatkoztak, és azokra a mackónadrágos, melegítőfelsős magyarországi kamaszokra hasonlítottak, akik mi voltunk negyven-ötven éve, láttam az amerikai nagyvárost, és nem láttam semmit, mert nem tudom, hogy a mosolygó, elhízott személyzet inzulinnal vagy kábítószerrel teszi elviselhetővé a mindennapokat, nem tudom, hogy a kasszásnőnek mi a kedvenc sorozata, melyik párt szavazója, ült-e börtönben a férje vagy a fia, láttam az amerikai nagyvárost, és nem láttam semmit, mert nem tudom, hogy milyen az élet a villákban,

hol vannak a cselédszobák, milyen napi rutin szerint történik a családon belüli erőszak, s hogy a különböző szexuális irányultságú egyedek miféle játékszerekkel és praktikákkal kényeztetik egymást és magukat a gettók vagy a méregdrága klubok fülledtségében, láttam az amerikai nagyvárost, és nem láttam semmit, mert nem láttam az olaj, a számítástechnika, az építőipar, a mezőgazdaság és bankszektor milliárdosainak életéből egy vékonyka szeletet sem, nem láttam heroinpartikat, nem láttam intézkedő rendőrt, tüntető, randalírozó tömeget, nem hallottam üvölteni a terror aberrált kutyáit, nem csapódtak bőrömhöz apró húscafatok, nem fröccsent a ruhámra vér iskolaudvaron vagy templomban, ahová néhány percre, órára épp beköltözik a pokol, láttam az amerikai nagyvárost, de csak elszuhanó autó ablakából kitekintve néztem a spanyolajkúak által lakott peremkerületre, amit ottjártunk előtt néhány nappal szedett darabokra az egyik aktuális hurrikán, láttam, ahogy takarították el a romokat, láttam kicsavart, százéves fákat, csupasz házfalakat, halomba hordott építési törmeléket, léceket, láttam a kék, vízhatlan nejlonnal helyettesített háztetőket, de nem láttam semmit, mert nem álltam meg, nem mentem közelebb, mert turistaként rohantam végig a programokon, a napokon. láttam az amerikai nagyvárost, és nem láttam semmit.

SÜTŐ CSABA ANDRÁS

eleje vége

elmúlik minden és már
nem lehetünk angyalok
elmúlik egy reggelbe szédülten
ráripakodva az ismeretlenre

elmúlik és egy darabig még fejben tartja
az elérhetetlen az mindig belátható
ebben a távolban méri este reggel
házakról beszél kertekről nyomokról

azt keresi a testes középkorú
falubeli nő is kiment a busz
felvázolja a családot amíg visszajön
elröppentyűztek a gyerekek aszongya

a távolba mutogat utánuk

elröppentyűztek egyik se maradt itthon
megmondtam ne menjen ráér még
de annyira meg volt zúdulva a picsája
elröppentyűzött azt most itt vagyok

felkeresi a régi tájat falra
szegezett képek beütött
fakuló könyvtári pecsétek
felett lapoz kör tintanyomat a 17. oldalon

a fényképen rabul ejtett két ártéri fával
a háttér a fák felismerhető
minden felkereshető
maximum nem találod ott
egyszer kétségbevonhatatlan volt

vörös kézzel rögzített
rosszul exponált előhívott
a falfehéret uralja
a ráma szélénél megfolyik a fény

vörös és sárga ömlik egybe
napnak kitett gyulladás előtti rét
egy szivárgó kép festi a falat
tócsánként foltonként falja

szürcsöli a falfestéket az ártér
 árnyékok alján szortyog
 tocsogók aljára süllyed
 nem festi azt a vizet ami nincs

egy töltés, hivatás, próbák híján, saját kanyarjaiba feled-
 kezve. tartja kénytelen az embermagas füvet. a tetején
 taposott nyomokban folyami homok, rétegekbe gyúrt ka-
 vics. amikor meder hagyja medrét. felfogja a hullámtér.
 melyik hová kerül, terül, fordulnia nincs miért. medret
 épít a folyó.

az ember töltést húz, bitorol árteret. falja, építi a házak
 alját, falaz, az alap alá folyik. az ember húz töltést, je-
 löl ki árteret. a többit elvégzi a víz. a töltésnek feszül,
 nyomja, tolja, áztatja. megáll, ráérősen kapdossa, tolja az
 összemosott földet. ha tudnám csak, a föld között mennyi
 a levegő. lélegzik ez is. szellőzik, függőnylebenés nélkül,
 millió ablakkeret, amit elképzelni is azért muszáj, mert
 megérteni nem lehet. és felesleges.

a kiapadt halott mellékágak

a mederben robogó arany
 nem ül ki a homokpadokra
 elterelt gazdagság
 aranyászok arany nélkül
 fényes állal felkopott cipővel
 a sorban a boltban rugdalja
 maga előtt műanyag kosarát
 félreccsapott tekintettel
 szódacsere trükkök habszifonpatron
 töltés nyomás jeges- és zöldár nélkül

rozoga megereszkedett széken
 kabátban zslugás lapjait széjjelteríti
 mutogatja a hátlapot szeme szűkül
 rövid utakon oda-vissza jár

tereget az udvaron
 átoson a kerítések felett
 megmássza a házgyári palánkokat
 azon a pályán már örökké nyár

hűvösbe fulladó árnyékok
 izzadt félpucér didergő testek
 fűre dobált pólók öntözőcsövek
 fecskerajok követhetetlen íveken

kapufák hálótartó vasak csigái
és a necc a jobb híján odaképzelt
háló a nagykapukon a passzok
a sprintek a tartós és alkalmi

szövetségek a tengópályán
a vaskorlátokon túl csúcsra jár az
iharos a dzsindzsásba rúgott labda
fehérje elveszik a zöld burjánzásban

nyitja a kaput megy a buszra
végig az utcán aztán jobbra fordul
balra az ottmaradt gyerekkor
az óvodai nagycsoporttal

a lebontott iskola tőszomszédságában
szintén balra amerre nem megy
a gyógyszertár emberemlékezet óta helyén
szemben a vízelvezető árok

itt ér véget első önálló útja
a kétkerekűvel nem tudott
megfordulni az utca végén
maradt szöcskéivel hangyaival papsajtjaival

az árok a vége ez lett
ketten kapálnak a kertben
apa és fia ember és árnya
ki mondja meg két árnyék

ketten kapálnak a kertben
nyakukba szakadt a korai sötét
bogarászik a szél a sárga leveleken
a sírásnak meg elejét venni nehéz

tölteni a távot amibe visszanéz

sokat markol és épp eleget fog
a többi menjen peregjen szanaszét
csipkedi a hólét a könnyű
szellő a ganédomb tetején

forgatja görgeti szórja négy égtáj felé
a szélrózsa szirmain illanó gyöngy
nyári záporcsepp nyúlik
a megtépázott palánták alá

felszárad inkább előbb mint utóbb
se ez se az semelyik nem megszámlálható

SZAUER ÁGOSTON

Látomás

Folyó. Az éjnek vág neki.
A hold elmázolt kajütblakát,
hogy jelezzen, vagy lásson át,
valaki bent törölgeti.

Katedrális

Mint templomban a félhomály.
Az erdő titkoknak hona.
Csak oszlopokból áll a táj,
egy zezugos, nagy orgona,

amelynek minden sípja fa.
Látszólag elhagyottan áll,
de szél jár, zúg a dallama,
olyankor Isten orgonál.

Ott messze fent az ág, levél
nyújtózva égi fényt imád,
egy pontban minden összeér.
Csodáld e tiszta gótikát!

Remény

Az utcanév ma más,
néhány ház is vele,
maradt az összhatás,
a környék jellege.

Ha újra erre jársz,
alighogy áttelel,
felismer majd a ház,
a pince rád lehel.

Poetai harmonistica

Egy vers várhatna reggel,
egy nyelven túli halk dal,
szépen szabott kerettel,
illékony hangulattal.

Csak könnyed ív szaladna,
és úgy érhetne körbe.
Nem lenne semmi haszna.
Nézz eltakart tükörbe!

KIRÁLY FARKAS

Őzláb

ez az út egy határnyiladék
annyira lassan lehet autózni
hogy félrepillantva meglátom
az őzlábgombát az akácosban
három perc alatt begyűjtök hét darabot
három éve nem kerestem nem találtam
hány nap is egy esztendő?

határon építünk határtalanságot
barátok között
ha velünk ki ellenünk

egyedül utazom
elszoktam ettől
megszoktam csillogó körmeid
combomon pihenő ujjaidon
üdvözlünk szlovákiában az orange hálózatán
úgy ülsz mellettem hogy nem is vagy ott
biztos hogy ehető kérdezed aggódva
macrolepiota mastoidea mondom
karcsú őzlábgomba isteni csemege
pozor státní hranice
a gombát ez nem érdekli engem sem

ez az út egy határnyiladék
hol pihen ujjad csillogó körmeid?
pulzusom figyelem úgy van hogy nincs
nem tudom hogy a szívem üt vagy ver
kit és mit kiért és miért és hogyan mennyire
egyedül utazom mutasd körmeid

karcsú őzlábgomba egészen biztosan
a kisujjam szorítsd meg
bármikor neked érted adom

ZSILLE GÁBOR
Felnőttdal*

Apám már huszonegy éve
urnában lakik, felhőkben,
nem mentem másik megyébe,
maradtam helyben, s felnőttem;

maradtam talán ugyanaz,
ki hosszú évekig voltam,
remélve, hogy túl sok panasz
nem gyúlik fel a nyomomban;

anyám három évtizede
kiköltözött Farkasrétre,
a lélek üdvét hiszed-e,
néhány percig hallgass érte,

míg sírköve előtt csöndben
elmondok egy Miatyánkot,
halottaink egyre többen,
a gyász sok eszmét lehántott;

sorra fulladtak vitákba
nemzedékem nagy tervei,
versírásom fentről látja
Prágai Tamás, Térey;

fentről nézem patakparton,
a sípcsontnyi víz opálos,
hol lehet most, kár kutatnom,
Dukay és Csontos János;

s hol leszek én évek múlva,
urnában vagy a felhőkben,
bezárva múltba, félmúltba
élem a jelent: felnőttem.

---

* A 2021-es Salvatore Quasimodo Nemzetközi Költőversenyen oklevéllel jutalmazott vers.

Ez az egész

Csontos János emlékére

Mindig csodáltam,
milyen könnyedén írtál sokat.
Ha tíz napra elutaztál Kínába,
sok tucat kétsoros verssel
és három-négy szonettel érkeztél haza,
közben forgattál két portréfilmet,
tudósítottál, interjúztál, vitted a szót,
gyártottál terveket, pályázatot...
Húsz éven át cikkek százait szállítottad
egy lapnak, rovatod volt, álneved,
és néhány hónapos haláltusád alatt,
mérgektől és csillapítótól kábán
még befejeztél két kisregényt.
Kolozsvárott faképnél hagyta
egy koncertet, s visszamentél a szállásra,
„Meg kell írnom egy publit”, mondtad,
„hatezer leütés”, és két órán belül
el is küldted a megrendelt anyagot –
a főtér nyáresti zsongásából néhány
lépéssel megérkeztél a politikába,
vagy talán nem is kellett átsétálnod,
hiszen mindvégig ott voltál...
Igen, a közélet pergőtüzében álltál,
és néha mindkét oldalról lőttek,
a golyók csontodig fúródtak.
Felőrölt ez az egész ötvenöt éves korodra,
tüzes fogóval letépkedte rólad a húst,
és arcod, a gyakran szomorút,
pergamenszínűre festette.

ACSAI ROLAND

Az Alkaioszi strófák ciklusból

Ahol én megyek most

Az *utca* lányom új szava. Alkonyég,
fényekben ázik mind. Az is ott azért,
melyben lakott anyám családja.
Régen, amíg anyu iskolába

járt. Én se voltam még meg. Az Örs vezér
terén nem jártam így, se amúgy. Nem én.
Tagadhatatlan. Bár anyám itt
elmehetett. Ahol én megyek most.

Előre, hátra

Vércsét szitálni. Önmaga árnya száll
a földön. Inkább áll. Levegőben. Néz.
Figyelni jobban nála senki.
Égre ragadt figyelő. Hiánya

hiánytalanságát le vadássza most.
Elvégzi. Napról napra. Egérnek lát
mindent. Hová mennél előle?
Ő menekülne. Előre, hátra.

Már van

Vér csöppje óra. Jég csepeg. Olvadás.
Vadászni éjszakát. Szomorúbb halál.
Sok indulása érkezése.
Nincs vele. Sem veled. Önmagában

teljes. Magányosabb. Belehull. Zenél
a tolla. Némaság. Alagút tovább.
Enyém. Tiéd. Meghallható nesz.
Nincs maga. Mint aki lenne: már van.

SZÉKELYHIDI ZSOLT

Kék-sárga

Valami dolgom akadt még a késsel,
csinálni a zuhanó tömörséggel
valamit.

A sárga villanyt kapcsoltam épp,
az éjszaka sugározott.

Járatott agyam,
jár, ami jár, ki mondja, hogy
szabályozható a létezés.

Az éjszaka kékes sugarában
tetszhalottként fekvé
mozdulatlanul voltam,
és mégsem én.

Valami beszüremlett
a visszaverhetetlen fényű
testbe, átvett, megkapott.
Azt se tudtam, hol kezdjem
körbelépni azt a sugarat,
a kékes derengőt,
járt agyam járatlanra
vált, az éjszaka
egyszeriben elveszejtett
sötét.

Kék voltam, kitakarózva,
alsógatyában kék.

A sárga villanyt
kapcsoltam épp,
mire az este végre
visszazuhant az égbe.

A tömörség érzetében
álltam,

a kapcsolástól izzadtan,
hogy jöjjön, legyen
valami még.

Psalmus

Hajtunk,
mintha
nem lenne
mindenünk
a helyén.
A fény elfogy,
és visszánő.
Mintha
minden
körbemenne.
A hajtásért
nagyság jár,
a tekintet
feltartó.
Több ággal
kapaszkodva
a világosságba,
lentről életszagú
sötét vesz be
hajthatatlanul.
Mindig tér vissza
a bejövő, betevő
fény a folyton
fojtó felfelé hajtásba.
Többet elérni
vesződségnek tűnik,
elszáradni is egy
lehetőség,
miközben, persze,
mindent visz
a felső körökből
szabályzott
flakonvíz,
amihez
végül is semmi
sem érhet fel.

BODA EDIT

Sarlózás

A frissen meszelt éjszakai csöndben
szakadatlan sarlózom.
Kemény rostú a múlt. Dagad a kezem.
Aszóvölgyeidben víz nyoma zenél,
tekinteted mélyén egy hulló napozik.

Lélekhurut

Hét gyurgyalag pirreg, vitorláznak a kora nyárban,
térdig gázol a vetési bükkönyben a felemelt szoknyájú
Nap,
akácillat lédús szőlőszeme gurul felém,
fecskécikázás a szél szemhéja mögött.

Szögesdrótpillák csukódnak a remegő búzamezőre.
Föld alatti tengeráramlat sodorja erre a városi zajokat.

Beccapom az ajtót. Köhögök. És köpök egy isteneset.

Magány

Ismertem egy galagonyabokrot. Kráterben lakott,
sebeit vulkáni gőzzel takarta.
Ha virágzott, szirmai tüzes lávába hulltak.
De legelésző juhokat sose látott.

Június elején

Seprencelányok gyűjtik a rőzsét,
földig hajol a bakszakáll előttük,
csillaghaja borzasan szétterül.
Tücsökzenébe csíp a hangya,
egérárpa bökdösi oldalát,
egy bükköny szzirompártjának rejtekébe fut.
A citromfű csöndben olajat sajtol,
ráncos kezére ezüstöt csókol egy csiga.
Pipacsszirommal törölgeti szemét a rét.
Néhai nyarak illata tör elő a földből.
Takaréklángon ég a kert.

SZABÓ FANNI

Értem és ellenem

Megígérték, hogy királlyá koronáznak,
fejemen díszes bronzkoszorút ölelnek
aranylánccal összekötözött ikrek,
cukorszólamú szavakat suttoghatok
álmos testek fülén át más világokba,

de úgy érzem, szirupos tengeren úsztatnak
ostyaheverőn, ami sehogy sem akar elolvadni,
ha valaki a szájába veszi, még ha rágja,
akkor is oszthatatlan egységben
lebegek valaminek a tetején,
ami elvezet a fátyolhajú
emberekhez, akik óriáslevelű
pálmákkal mozgatják a levegőt,
szelet generálnak, minden megemelkedik,
feljebbvalóvá válik velem, értem és ellenem is.

emléknek nem

mert a királylány a mesében
kedvesebb volt hozzám,
mint a nagymamád,
amikor széttéptem
egy kétezrest húsvétkor, csak azért,
mert nem akartam odaadni neked,

tudtam, hogy úgyis
összeragasztják majd,
és nem lesz többé az enyém,
nem lesz többé ajándékozás,

a macskám lábnyoma is
csak sárgyűjtésre jó a betonban,
emléknek nem, mert amikor nekicsaptatok
a hátsó kerti nagy kőhöz, már nem tudott
játszani velem szilánkos koponyájával.

GERTHEIS VERONIKA
hentespult

kerek fülű, behúzott nyakú
ürge, fejtetőjén gyérülő hajjal
lapos, megszurkült fogakkal
szimatol, fürkészkész a piac
felső emeletén, a füstölt tarja
illata, a füst veszélyes, gazdag illata
csalogatja, de meglódul a kosár
a halas pult felé, s húzza magával
Ernő bácsit, mintha a kosár,
Netti néni kosara már tudná,
mint egy hű kutya, a séta állomásait,
pórét, zeller, egy szép ponty,
Ernő bácsi megadón beáll a sorba,
vibráló tekintete elé függönyt húznak,
kapafogaival keskeny bajusza végét harapdálja,
alázatos makogással kér és fizet,
s ahogy apránként gyűlik a zsákmány,
mancsa annál erősebben markolja
a fonott fogantyút, nehogy valamit elveszítsen,
nehogy valamit megint elveszítsen,
pórét, zellert, pontyot,
Netti néni kosarát vagy magát Netti nénit,
aki olyan jó, olyan kedves, hogy eltűri,
pedig sem gazdag, sem szép, sem okos,
még csak neve sincsen,
azt is elveszítette a szüleivel együtt,
s hiába vették magukhoz a jó Szabóék,
mire megy a szabósággal, aki
csak egy tű a háborús árvák szénakazlában,
egérrágtá zsák, amire senki sem varrt foltot,
csak hever hasztalan, kidobatlan
a kamrában, majd jó lesz valamire
egyszer még, de Ernő bácsi tudja, hogy
sohasem lesz egyszer, mert csak egyhez ért:
a megbújáshoz, rejtőzéshez, lapuláshoz
étlen-szomjan, s eltűnni az eltűrtséget
egy otthon idegen melegében,
még húzni magát a mezőn leselkedő
veszély elől egy sötét, szűk ürgelyukban,
szó nélkül megenni az egyhangú,
egészséges ételeket,
s nem gondolni egy jó, füstös cupákra,
zsírtól fénylő, pirosan roppanó csirkecombra,

vagy legalább a zsírba mártogatott
lánykebel puha kenyérdarabra,
nem gondolni borra,
nem a cigarettára,
nem gondolni a könyvelői hivatalnál
fényesebb állásra, se fizetés-,
se kalapemelésre,
nem gondolni sem az üregen,
sem a halálon túli létezésre,
sem a kosárban lapuló ponty
üveges tekintetére,
csak hazaérni mihamarabb
a megszokott, biztonságos utakon,
s gondosan kikerülni
a vasárnapi ebéd taposóaknáit

TIBÉLY ORSOLYA

Mi

Mihez kezdünk a fáradtsággal
egy szerda délután,
mikor már a kávé
lassabban folyik a vérednél.
Mihez kezdünk a cipősdobozokkal,
később jó lesz még valamire,
Bábel tornyaként gyűlnek
a megmászhatatlan ég felé.

Nem akarsz róla beszélni,
mihez kezdjünk a csenddel,
ha már bekúszott a hajunk alá,
csótányként jön elő éjjel,
tapogatózik,
s mivel merész, nappal is visszatér.

Mihez kezdünk a levágott körömmel.
Szerves részed, mégis szervetlen,
szétszórva a lakásban,
kis félholdak keresik egymást,
hogy végre jöjjön a dagály.

Mihez kezdünk
a nem fogadott hívásokkal,
az elfelejtett válaszokkal,
a félbarátokkal, emberekkel,
akik később még jók lesznek
valamire.

Te nem hordasz órát,
zavar a kattogás,
mihez kezdjünk az időtlenséggel.
Kergetve egymást,
én a kismutató, te a nagy.

Mihez kezdünk a lerakódott zsírral.
A hasadon, a tepsin,
az izzadó arcunkon,
ami nem keveredik semmivel,
könnyel, ráncokkal, széllal.
Egy új halmazállapot,
amit senki sem ismer.

Mihez kezdünk az x-szel
a közös egyenletrendszerünkben,
ahol együttthatók vagyunk.
Mihez kezdünk az egyensúllyal,
amit az a két vízszintes vonal
megkövetel.

Mihez kezdünk a szempillákkal.
Szemhéjadra tapadnak,
egy idegen test,
ami mégis te vagy.
Vagy ujjad közé véve
ugyanazt kívánod megint,
amit mindig szoktál.

Mihez kezdünk egymással.
A fáradtság a közös takarónk,
néha téged takar jobban,
néha engem.
Cipőink kísérek minket,
elhasználjuk egymást,
minden évszakban máshogyan.
Álmainkban folyton
megrémisztelek,
s ijedtedben körmöddel
zárójeleket marsz belém.
A majdnem emberek
elrohannak mellettünk,
s mi napóráként követjük
árnyékukat.

Minket összekeverni
már csak zsíroldóval lehet,
te az olaj, én a víz.
Túl sok az ismeretlen,
s csak ketten vagyunk rá,
minden szempillával
kívánunk egy csodát,
hogy valaki más oldja meg,
amit mi is megoldhatnánk.

HORVÁTH EVE

stációk a léthez

anya, éhgyomorra írok neked. megint veled álmodtam, a balatonra készültünk szilveszterezni, de minden vonatot lekéstünk, és én futottam, rájöttem valami technikára, amitől úgy éreztem magam, mint egy olimpikon, mégsem értelek utol. nagymamához is felugrottam, hazaengedték a kórházból, beeresztettem hozzá két kóbor macskát, engem egy kutya üldözött.

anya, olyan nyugalommal veszem tudomásul, hogy belebújtál a mohákba, lecsapódó pára vagy, ezer gondolat a fejemben, szívem szakadtából kiabálok, hogy meghallj, pedig már azt is érted, amit magamban dűnnyögök. legtöbbször nevetsz, és nem a halotti arcodat látom viszont, pedig azt hittem, örökké azzal fogok hadakozni. én terhes vagyok veled, kihordalak a világba, bennem karattyolsz.

anya, betettem a pirítóst. nemsokára megreggelizek, megyek tovább az élettel, amit adtál, és adok. legyél rám büszke végre, ne politizáljunk, már csak az van hátra, ami előre visz, egy percig se szomorkodj rajtunk. valahogy nekem is végem szakad majd, naponta látom az elmúlókat, lábat mosok, pelenkázok, felvidítok, intim kapcsolatban vagyok a léttel. látod, szerelmes lettem. nyílnak a hóvirágok, elszenvedtem magam a fájdalmas csodálkozásig.

kompiláció

ma kinyomtam egy antidepresszánst
az arcomon. délelőtt egy barna falevélre azt hittem,
óriáspoloska, és majd nagyot roppan, ha ráhajtok bicajjal.
még a kormányt is elrántottam.

ott ültünk a hotel kihalt bárjában. lábadat
feltetted egy lila zsámolyra, bármit ihattunk.
de ez nem az az este, amikor szeretkeztünk.
arról tegnap álmodtam.

szedret tömköd a szűrőbe, gyümölcssteának, nézem,
ahogy a
víz átvérzik a hálón. arcát évek rotálták, csoroszlya.
madárijesztő
vagyok, koponyámon pár szál gondolat, az is égnek áll.
palacsintát sütünk, hátha segít.

minden összejött. mondják, akiknek rossz a közérzetük.
de én nem így mondom, hanem örömben.

táncol a mamika lába a karomban! de hiszen tangózunk!
ahogy a szivacs
föl- és alásiklik a vézna vádlin, átlátszó érhálózat, leg-
alább budapestnyi.
naponta megkérdezi: magának van családja?

felkapaszkodom a mártírok útján. szembe fúj a szél.
azután persze a legjobb a lejtő a túloldalon! pörög
a pedál a lábam alatt, súlytalanul gurulok, közben

PÁSZTOR ANDREA
szántóföld

mellemen szántás
a kitett ugaron
jobb pitvar, bal pitvar
trágyával teleszórt próbálkozás
rendszeretlenül borított terület
sikertelen magnyerés
fű nem terem rajta
mégis siklik az eke
porlik a felszíni homok

anyagom elmosódik
erózió, megállítani nem lehet
az újabb belégzést
egy pillanatnyi szünet előzi meg
az artériák kapillárisokra oszlanak
az alapkőzet megmarad

terem, nem terem
a földek művelés alatt állnak
sejteim cserélődnek

Kvantumállapot

Elindulni időben egyszerre
szükséges és felesleges.
Előbb, később, örökké, sohasem.
Ezekkel a fogalmakkal nem lehet leírni
egy rendszer pillanatnyi állapotát.
A kvantum-összefonódás elmélete alapján
két objektum között nem lehet valós a távolság,
sem az idő,
mert egymásnak múlni csak a magunk múlásával
tudunk.
Így viselkednek az elemi részecskék.
Az én részemmé sejtszinten váltál,
idegen anyagod belém épült:
csontvázamba, zsírsejtjeimbe, gyomorsavamba.
Ha hihetünk a kvantummechanikának,
kihordhatlak magamból,
mint egy tüdőgyulladást lábon,
de a szövődményeid akkor is megmaradnak.

FEHÉR KINGA
határtalanul

*Tolnai Ottó voltam a templomban
című verse hatására,
töredéksorok felhasználásával*

nem kezdődik sehol és vége sincs
határtalanul is bezárólagos
angyaltollnak nincsen vége sose
szárnya hitünkéből újra- és újránő

a templom és a kezem is tele
sárga bibliámban gyűrött szakadás
tüntesd el mondták a dohánypapírt
akkor elcsendesedik a cuppogás

inkább a sínek szavára hallgatok
kenyérellesztőként töltött nappalok
amit háton fekvé tölthetek magam

pontosan kilencre be kell fejeznem
fűrész vágja a gesztenyést odakinn
addig elolvad az ostya nyelvemen

Liftben sosem gondolok anyámra

Ha belépek egy liftbe, mindig figyelek, hogy ne jusson eszembe anyám.
Ettől a gondolattól mindig eszembe jut. Anyám fél a liftben.
Én anyámtól félek. Sötét, mély verem.
Felvonórendszer érvrendszeri hibával.
Bipoláris. Anyám már öreg. Tartóhuzalai régóta bizonytalanok.
A lift még új. Fényessége túl mélyre világít belém.
Beszűkül a tér, lassan sötétedik.
Az aknaméret is szűk. Úgy érzem, egyre szűkebb.
Nem tudom, hol áll meg. Emeletünket már elhagytuk.
Újszerű, tiszta, szép a fülke. Falán nagy tükör.
Őt látom benne. Szemfestékem elkenődve.
A menetkomfortról olvasható egy hosszabb tájékoztató.
Kilógatva a maximális terhelhetőség táblája is.
Mindkettő hibás adat. Nem komfortos, és nem terhelhető.
Elakadok. Se lenn, se fenn nem vagyok.
Nem nyílik az ajtó. Csengetek. A segélyhívóra egy hang
a vezetősín gyámjának hibáját tünteti fel,
és megnyugtat, hogy azonnal kiszabadít.
Anyám sír. A fejemben is. Nem akartam. Ne haragudj.
Nem is tőle féltem igazából, hanem, hogy sírni kezd.
Miattam. Megint.

SZEDER H. RÉKA

Egyetlen réteg

Folyamatosan kaparom le,
a foszlányokat elfújja a szél,
már nem hozzám tartoznak.

Két réteg eltávolítása között
az óceánok aljáig merülök,
befagyasztom őket,
bejárom az esőerdőket,
reliktumokat égetek.

Nem gondatlanság,
előre megfontolt kísérlet.
Talán egyszer benne maradok
egyetlen réteggel.

Házat építeni

Pupilládba húztad a mahagóni gerendákat,
íriszedbe rőt fényben ért cserepeket raktál,
tekinteted párnákkal kitömve,
könnycsatornáid régi fűtőcsövek:
kár, hogy gyerekkorodban
eltávolították az egyiket.

Éjszakánként hallom, ami még megmaradt.
A hőmérsékletkülönbség hatására
apró lábakat mozgat a dilatáció,
át akarják törni a márvánnyal fedett börtönüket.

A tenyérjós

Azt mondtad, három élvonalat
látsz a tenyeremben. Röhögtünk.
Te, mert tudtad, hülyeség,
én, mert csak hármát vettél észre.
Kötődni akartál, csak magamhoz tudok.
A vonalak élessége egyébként
függ a dehidratáltságtól,
a napszaktól,
a körülményektől.

Transzcendencia

Hullámszik az ég,
az óceán világít.
Leszedtem a fénylő pontokat,
a mélybe rejtettem őket.
Kavicsokat dobáltam felhők közé,
odatapadtak.

Égbolton sétálok. A feldobált
kavicsok felsértik talpamat.
A vízbe kapaszkodom,
leégeti a bőrt a tenyeremről.
A kettő közti térben lebegni
nincs hely.
Üvegszilánkokat sodor a szellő,
gondolataimmal vörösítem be az utat.
Az ég beissza a láb nyomát.
Felülről jön a forгатag.
Hamut hagy maga után.

NOVÁK VALENTIN

Eltűnés

Sem óra, sem naptár, sem tükör,
sem vizek, sem évszak, sem mások,
csak monolitiként töltöd a teret,
s kellékeid nélkül is öregszel.

Sem élet, sem halál, sem álom,
sem földön, sem égben, semmiben.
Nyomhagyás nélküli sodrásban
tágulsz, s atomjaidra szétesel.

Sem világ, sem sötét, sem árnyék,
sem nem robbanás, sem nem reccsenés,
ülsz kora estédben a kert zugán,
míg fűvek alján élet harcai

hívnak, hogy mozdulj, árnyad kinyúljon
a bolygó kerítésén is túl, hogy
útilapun ragadt atomjaid
harmatcsepp dómokban felizzanak...

A vers

A vers lassú,
búalapú
téboly.
Kedvre derít
néhol,
ha egyben vagy,
széttol.
A vers emészt,
és lelkedre
– szürke napokból –
spórázó
nemes penészt
ültet...

A vers magányos.
Köröz
benne
bezárt
ritmustáltos,
ki megküzd magával –
szónokol...
Benne
komor,
haláltaláros
idegesség,
melyet istenítélet
repsz szét...

A vers életlen
felhőtávlát.
A porban
a versvéletlen
majd rád talál.
Lehelj rá,
fényesítsd!
S ha szétporlad
a gondosságtól,
időtáltként
nyeríts!

Mert szétfeszül a vers
nagybummtól
Golgotáig.
Mert felkenődik
vádliától

paloták faláig.
 Mert röppen róla
 a gondolatatom,
 mert magába roskad,
 ha túlfaggatom...

A vers lassú,
 búalapú téboly.
 A vers
 magányos
 véletlen.
 Idekenődik,
 s mégis elreppen.
 Írd hát püffögő
 dobodra,
 mielőtt
 szemétre
 dobod ma!
 A mindenségbe
 mint semmiség
 szétrezegjen...

DICSŐ ZSOLT

Haragosra nőtt a szemöldököm

Ma reggelre
haragosra nőtt a szemöldököm.
Pontosabban
csak a bal, szemből a jobb.
Ültem mögöttem
az ágy szélén, és döntöttem,
hagyom.

Előkaptam a
szekrényből buszra szálló ruhámat,
fölvettem, fölszálltam.
Tettem pár tétova kört az utca fölött.
Lenn az árnyékom
egyhelyben állt. Várta a sárga hatos
helyi járatot.

Nem voltam
haragos, sőt inkább egykedvű.
Néztem a várost,
ahogy elmegy alattam, és közben
szemöldököm,
a bal, szemből a jobb, nem békélt
velem.

BÍRÓ JÓZSEF

Évtizedek múltán

(– emlékfoszlányok Turczi Istvánnak –)

hát igen jócskán elszaladtak azon bohó ifjonti esztendőink
amikor még abban a tenyéryi napfényes lakásban
Csoóri Sándor és Juhász Ferenc újólag összebékítéséről

:

következő látogatásom már a márvány utcai kégliben
ama gazdagon körbevilágított whiskys polccal szemezve
majd méretes konyhátokban libamájás szendvicset burkolunk
továbbá a déli pályaudvar felőli bányászsöröző is eltűnt azóta

:

no és persze a volt minisztériummal szembeni oldalon
az egykor kedvelt sarki borsodi étterem szintén a múlté
pedig ott aztán sokszor megfordult művészeink színe-java
ebédelni és vacsorázni és iszogatni és duzzogva szervezkedni

:

hát igen elmúlt a múlt mire befejezem ezt a röpkét
megint továbbáll ennyi-annyi az életünkből életemből
ámde nem hetvenkednem mivel nem „ ajz ” 70-nek lennem

Költészeti folyóirat
Első szám: 1995. október 10.
Megjelenik negyedévente

Alapító főszerkesztő: Turczi István

Szerkesztik:
Turczi István (vers, tanulmány)
Zsille Gábor (olvasószerkesztő)
Király Farkas (on-line)
Vass Tibor (képzőművészet)

Szerkesztőségi titkár: Pálos Anna
Lapterv: Takács József
Logo: Urbán Tibor
Tördelés: DT Pro Bt.

Szerkesztőség:
1147 Budapest, Gyarmat u. 106.
Tel./fax: 25-181-63
E-mail: tippcult@t-online.hu
Honlap: www.parnasszus.hu

Kiadja a TIPP-Cult Kft.
Felelős kiadó: Turczi István

Alapító mecénás: Ispánki László

ISSN 1219-3275

Lapunk megjelenését támogatta:

Nemzeti Kulturális Alap

Sokszorosítás: Promisszum Kft.

Előfizethető a Kiadónál (1147 Budapest, Gyarmat u. 106.)
Megvásárolható webshopunkban: www.parnasszus.hu